

ÕPITREPP

AJAKIRI TÄISKASVANUTE ÕPPIMISEST JA ÕPETAMISEST

TALV 2011

●● AASTA ÕPPIJAD

**Heili Freimanise
elu on kirju
kui kaltsuvaip**

●● RAHAKOTT

**Kes peab maksma
ametialase koolituse
eest?**

●● VANEMAHARIDUS

**Emad-isad vajavad
tasemel koolitust**

●● UURING

**Jäigad töögraafikud
takistavad õppimist**

Haridus- ja Teadusministeerium

Täiskasvanud õppija nädal (TÖN)

TÖN-i koordinaatorid (tagumine rida vasakult): Meelis Kaubi Saaremaalt, Mall Kõiv Viljandimaalt, Anneli Vaarpuu Läänemaalt, Merike Ojamaa Võrumaalt, Maire Merioja Ida-Virumaalt, Signe Začek Hiiumaalt, Viivi Lökk Tallinnast, Sirje Pauskar Pärnumaalt, Pille Tutt Jõgevamaalt, Ivi Sark Raplamaalt, (esimene rida vasakult) Mare Visnapu Valgamaalt, Kerttu Taidre – ETKA Andras esindaja, Heli Gescheimer Harjumaalt, Lea Lehtmets Lääne-Virumaalt

Tänavused tunnustatud (vasakult): aasta kooltussõbraliku organisatsiooni Rapla keskraamatukogu juhataja Üie Paaslepp, aasta õppija rahva lemmik Mairi Raju, aasta koolitaja Viive Einfeldt, aasta õppija eripreemia laureaadid Tiit Kauber ja Heili Freimanis ning aasta õppija Ralf Burk

Eesti kaubandus-tööstuskoja Pärnu esinduse juht Toomas Kuuda esines XV täiskasvanuhariduse foorumil ettekandega „Kas koos oleks parem?“.

Külalised Iirimaa, Prantsusmaa, Türgist, Ungarist, Hollandist ja Sloveeniast TÖN-i avaüritusel Raplas

Täiskasvanud õppijate foorumiks valmistuti suure seltskonnaga.

Sisukord

Päevakorras

lk 4–6

- OECD: eestlaste haridustase on märkimisväärselt kõrge
- Vahetusõpilane kirjutas oma kogemusest raamatu
- E-vanker veab kutseharidust
- Aasta lõpp toob kaasa meeleolukoolitusi
- Eesti elukestva õppe lugu
- Mõne lausega

Portree

lk 7–9

- Lambahaldjas Suure väina tagant

Tunnustus

lk 10–15

- Aasta õppija tiitel läks Ida-Virumaale
- Sangaste naise elu on kirju kui kaltsuvaip
- Rahvas valis oma lemmiku
- "Selleks et oma tööd teha, õpin kogu aeg ise"
- Rapla keskraamatukogu peab ajaga joont
- Vargamäe rahval on põhjust just seal kandis edasi elada

Seadus

lk 16

- Töö kõrvalt koolis: kas on õigus saada õppepuhkust? 3. osa

Rahvusvaheline uuring

lk 17

- Eestlastel napib julgust küsida edasiõppimiseks paindlikumat töögraafikut

Vanemaharidus

lk 18–19

- Vanemahariduse edendamise osana peab tõstma emade-isade teadlikkust

Töökoolitus

lk 20–22

- Kes peaks maksma kutseeksami eest?
- Juristi kommentaar

Kaastöö

lk 22–25

- Mai Kolnes: Võtmepädevuste arendamine täiskasvanute koolituse kaudu
- Rein Veidemann: Õppimine kui looming

TÕN pildis

lk 2, 26 ja 27

Toimetaja: Agne Narusk, tel 680 4511, e-post: agne.narusk@epl.ee

Ajakirja koostas: Eesti Päevalehe teema- ja erilehtede osakond, Narva mnt 11E, 10151 Tallinn

Esikaane foto: ETKA Andras

Väljaandja: ETKA Andras koostöös haridus- ja teadusministeeriumiga

EL-i tõukefondi Euroopa Sotsiaalfondi programmi

„Täiskasvanuhariduse populariseerimine” raames

Ajakirja saamiseks palume pöörduda:

tel 621 1671, e-post: andras@andras.ee

Veebiversiooni loe ja kommenteeri: www.andras.ee/opitrepp

Nii palju toredaid inimesi

Talvist Õpitrepi numbrit on olnud alati hea kokku panna. Siis on ühe sisuka oktoobrinädala eesmärgil Eestimaale tiir peale tehtud ja hulk toredaid inimesi üles leitud.

See oktoobrinädal, mida silmas pidasin, on täiskasvanud õppija nädal. Ettevalmistused selleks algavad vähemalt pool aastat varem, kui mitte juba eelmisele nädalalale punkti pannes. Siis lõpuks tuleb aeg, kui tunnustatakse õppureid ja õpetajaid. Ettevõtmise teeb huvitavaks asjaolu, et tunnustuse võib saada igaüks meist, ning igal aastal saame tuttavaks uute äärmiselt huvitavate inimestega, kelle olemasolust veel veidi enne teadsid vaid nende teekaaslased. Aasta õppijate lugusid kuulates tuleb taas kord tõdeda: kõige huvitavama õpikogemuse saab kahtlemata teistelt inimestelt, tühja neist õpikutest.

Õpikuid päris ära unustada siiski ei maksa isegi selle kiuste, et raha ja aega õppimiseks napib, buss liigub harva ning tööandjalt ei julge küsida, kas võiks paar korda nädalas kooli nimel päevale varem punkti panna. Just need eestlaste välja toodud põhjused, mis takistavad (edasi)õppimist, jõudsid rahvusvahelisse elukestva õppe teadusuuringusse LLL2010. Mastaapset uuringut juhtisid eesti teadlased. Kui võrrelda projektis osalenud Lääne-, Kesk- ja Ida-Euroopa riike, siis just Ida-Euroopas tuuakse õpingutega seotud probleeme-takistusi esile oluliselt rohkem.

Muid teemasid on ajakirjas ka: kes peab ikkagi maksma koolituse eest, mida nõuab tööandja ning milleks kohustab amet, vaagivad asjatundjad; kas lapsevanematele on piisavalt just neile mõeldud koolitust, arutlevad spetsialistid.

Üks küüslauguküünega leivakäär kulub Õpitreppi lugedes ka kindlasti ära, et õppimist takistavaid asjaolusid veelgi juurde ei tuleks.

Agne Narusk

toimetaja

OECD: eestlaste haridustase on märkimisväärselt kõrge

OECD avaldas 13. septembril haridusindikaatorite ülevaate, Eesti kohta avaldatud teates tuuakse esile kõrget haridustaset, vahendab haridus- ja teadusministeerium.

Keskhariduse omandanute määr on Eestis 89% (OECD keskmine 73%) ja kõrgharidusega inimeste määr 36% (OECD keskmine 30%). Kõrgeid näitajaid põhjendatakse sellega, et Eesti investeringud haridusse on ajalooliselt olnud märkimisväärsed. Aastatel 2000–2008 suurenesid Eesti kulutused üld- ja kutseharidusele enam kui 60%, selles võrdluses oleme teisel kohal ja ületame kaks korda OECD keskmist. Samal ajal on õpilaste arv Eestis vähenenud veerandi võrra, kuid OECD riikides jäänud suhteliselt stabiilseks.

Kasvanud on ka kõrgkoolide kulutu-

sed õppija kohta: OECD riikide keskmine rahastamine kasvas 14, Eestis 32%. Õpetajate reaalpalgad kasvasid 2005.–2009. aastal pea kõigis OECD liikmesriikides, Eesti õpetajate palk kasvas kõigi võrreldavate riikide seas enim – 46%. Õpetajate töötasu suurus on paljudes riikides seotud kooliastmega – mida kõrgemas kooliastmes õpetaja tunde annab, seda kõrgemat töötasu ta teenib. Eesti kuulub koos Austraalia, Inglismaa, Kreeka, Iirimaa, Portugali, Šotimaa, Slovakkia ja Sloveeniaga aga riikide rühma, kus õpetajate töötasu suurus ei ole seotud kooliastmega.

Siiski on meil õpetajate neto- ja brutopalgad võrreldes ülejäänud OECD riikidega suhteliselt madalad, nendib ministeerium.

Agne Narusk

Mõne lausega

- Kolm head videoklippi praktika planeerimisest, sooritamisest ja lõpetamisest on vaadata Primuse programmi kodulehel, Youtube'is või Rajaleidjas.
- Kaks head laata väärivad detsembris Tallinna ülikoolis küllastamist: 1. detsembril toimub raamatulaat, 6. detsembril jõululaat. **Vaata: www.tlu.ee/laat.**
- 16. jaanuaril teeb tasuta avaloengu otsad lahti Tartu ülikooli järjekordne talveülikool. Kahekuuline talveülikool on mõeldud kõigile, kel soovi ja tahet koguda ainepunkte, ennast erialaselt täiendada või lihtsalt avardada silmaringi. Avaloenguks on „Vaim ja vägi“, mille peab Anzori Barkalaja. Selle videoülekannet saab jälgida ka Tü Tallinna esinduses Teatri väljak 3–311.
- Tallinna ülikooli kasvatusteaduste instituudi andragoogika osakond tähistab oma 25. tegevusaastat ja avatud ülikooli täiendõppe keskus 35. tegevusaastat 25. novembril seminariga „Õpin juhtides – juhin õppides“. Seminar on mõeldud haridusasutuste juhtidele ja andragoogika osakonna magistrirõppe hariduse juhtimise eriala magistrantidele ning vilistlastele.

Vahetusõpilane kirjutas oma kogemusest raamatu

Noor autor Liisi Lõo tutvustas oktoobri lõpus oma raamatut „Minu Tšiili. Vahetusõpilase rõõmud ja rumalused“, milles räägib tol hetkel vaid 16-aastase tüdruku õpilasvahetuse kogemusest kaugel Lõuna-Ameerikas.

Liisi sattus aastaks Tšiili elama ja õppima rahvusvahelise mittetulundusühingu YFU (Youth for Understanding) kaudu, kes on Eestis tegelenud ülemaailmse õpilasvahetusega juba 20 aastat.

„Liisi raamat ei ole pelgalt reisiraamat, vaid peaks olema huvitav lugemine noortele, kes plaanivad ise välismaale õppima minekut, ning ka nende vanematele, kel on kindlasti palju küsimusi õpilasvahetuse kohta. Liisi on hea lugude jutustaja ning raamatudialoogid loovad vaheda pildi särtsakast Ladina-Ameerika elust ja inimestest,“ ütles raamatu kirjastaja Kairit Lillepärj.

YFU Eesti MTÜ tegevdirektori Oliver Kontrami sõnul noorte huvi välismaa-võimaluste vastu aina kasvab ning on hea, et raamat toob esile ka võimalikud raskused ja eneseületuskohad. „Välismaal ei oota meid ainult pudrumäed ning kõike ei tehta ette ja taha ära. Ise tuleb olla aktiivne, et leida endale uued sõbrad,“ kommenteeris ta Liisi Lõo ettevõtmist.

„Minu Tšiili“ andis välja kirjastus Petrone Print.

Agne Narusk

E-vanker veab kutseharidust

34 eri riiklikku õppekava kutsehariduses on saanud või kohe saab korralikud e-õppe materjalid. Asja veab VANKeR – Euroopa Liidu rahastatud e-õppe programm.

Vankril on täita oma kindel eesmärk: juurutada e-õpet ning ärgitada kutseõppeasutusi laiemalt kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat. Selleks toetatakse ühelt poolt õpetajate haridustehnoloogiaalast koolitust, teiselt poolt aga interaktiivsete e-õppe materjalide väljatöötamist. See tähendab, et õpetajad saavad põhjaliku koolituse ja värskend teadmisi on kohe võimalik kasutada e-õppe materjali väljatöötamisel.

„Kutsehariduses on olnud pikka aega õppematerjalide ja õpikute puudus, veel rohkem e-õppe materjalide vallas,” selgitas e-Õppe Arenduskeskuse projektijuht Kerli Kusnets, miks seda kõike tehakse.

Praegu on valminud või valmimas 34 õppekava e-õppe materjalid. Kõige rohkem on neid arvuti-, elektroonika ja automaatika, aiandus-, turismi-, ehituse ja kujundamise eriala riiklikel õppekavadel. E-kursuste jaoks on õppematerjale pea kuuesaja õppenädala jagu, lisaks viissada interaktiivset õpiobjekti. Kusnetsi sõ-

nul on projekti sihiks välja töötada 1111 õppenädalat e-kursusi ja 520 õpiobjekti. Loodud õppematerjalid on kõigile huvilistele kasutamiseks e-Õppe Arenduskeskuse elektroonilises andmebaasis www.e-ope.ee/repositoorium. Hea on teada, et materjalid sobivad ka iseseisvaks õppimiseks ja täienduskoolituseks.

Programmi VANKeR kestel on eri koolitustel osalenud ligikaudu 800 õpetajat ja haridustehnoloogi, sama palju osalejaid oodatakse ka järgmisel kahel aastal. Koolitus on kutsekoolide õpetajatele tasuta. Rohkem teavet saab veebi-aadressilt www.e-ope.ee.

Signe Kalberg

Aasta lõpp toob kaasa meeleolukoolitusi

Mitmed koolitajad pakuvad lähenevatele jõuludele ja aastavahetusele mõeldes koolitusi ja kursusi, mis peaksid aitama end sobivasse meeleollu viia. Et nõudlust temaatika järele jagub, näitab kas või see, et näiteks Tallinna rahvaülikoolis said klaasist jõuluingli tegemise kursusel vabad kohad otsa juba oktoobris.

Ühtteist põnevat leidub muudki: novembris algab kursus „Meisterdame jõuluks küünla”, detsembrist võiks ehk sobida „Tervislik tooršokolaad päkapikule”, „Pakime-pakime” ja klaashelmeste valmistamise kursus.

Mitu aastalõpu koolitust paneb välja ka Tallinna Õpetajate Maja, neil võib osaleda kas ise, minna koos sõpruskonnaga või koolitus hoopis kellelegi kinkida.

Mõelda võib jõulupärja dekoreerimisele, jõulukaardi valmistamisele, toimuvad klaasimosaiigi ja keraamika töötoad. Otsi sobivat: www.vabaharidus.ee.

Agne Narusk

Mõne lausega

•• Primuse koduleheküljel <http://primus.archimedes.ee> asub vast valminud VÕTA käsiraamat. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise põhimõtete rakendamise juhend ilmub veel sel kuul ka trükitud kujul, teatab SA Archimedes.

•• Rahvusraamatukogus toimub 17. ja 24. novembril infokasutajate koolitus, esimesel juhul räägitakse infoteaduste teabest, nädal hiljem majandusteabest. Kõik infokasutajad on endiselt oodatud ka e-raamatukogu koolitusele, kus on hea võimalus tundma ja kasutama õpida e-raamatukogu andmekogusid ja teenuseid, sh rahvusraamatukogu ot-singuportaali. Sel kuul on koolitused veel 22. ja 24. novembril. **Info: tel 630 7485 ja koolitus@nlib.ee.**

•• Inglisekeelne Vikipeedia sai kümneaastaseks, ka eestikeelne veebient-süklopeedia on üheksa aastaga kasvanud Eesti suurimaks. Eesti keeles lisandub Vikipeediasse aastas ligi 11 000 artiklit, mis tähendab, et vähem kui aasta pärast jõuame 100 000 artiklini. **Uuri: <http://et.wikipedia.org>.**

•• Infomess Teeviit toimub tänavu 1.–3. detsembril Tallinnas Eesti näituste messikeskuses. Info: www.teeviit.ee.

•• Tartu ülikool kutsub kõiki, kel mõlgub mõttes kõrgkooli astumine või kes veel ei tea, kus oma õpinguid jätkata, tudengivarjaks. Ülikool lubab, et tudengivarjuna saab tunda, mida tähendab olla üliõpilane: käia saab loengutes, tutvuda tudengite ning õppejõududega. **Vaata: www.tu.ee.**

•• Maaülikooli teadlased alustasid taas oma kolmapäevalugude sarja. Selleks aastaks on küll avalikud loengud läbi, kuid 11. jaanuaril on huvilised oodatud kuulama Tiiu Kulli loengut taimede maa-alusest elust. 8. veebruaril räägib Ülle Jaakma teemal „Soovitud sugu järglased ja ravimilehmad – kas teadlaste uudishimu või tulus äri”. **Jälgi loengukava: www.emu.ee.**

•• Rohkem kui 200 000 kolmandate riikide kodanikku tuli 2009. aastal Euroopa Liitu õppima, tasustamata praktikale, vabatahtlikku teenistusse või vahetus(üli)õpilasena. Enim võtsid tudengeid vastu Prantsusmaa (53 563), Itaalia (32 634), Saksamaa (31 345), Hispaania (22 068) ja Rootsi (13 968). Euroopa Komisjon soovib, et edaspidi oleks need arvud veelgi suuremad.

Eesti elukestva õppe lugu

Peagi jõuab lõpusirgele neli aastat kestnud täiskasvanuhariduse populariseerimise programm, kuid õppijad, koolitajad ja eestvedajad on jätkuvalt täis tegutsemistahet ning visioonidest uuteks väljakutseteks ei näi puudu tulevat.

Ene Käpp,
ETKA Andras juhatuses esimees
Sirje Plaks,
programmijuht

ETKA Andrase peamisi tegevusi sel ajal on olnud teavitamine üldhariva elukestva õppe fooni loomiseks ning koolitus- ja arendustegevused täiskasvanute koolitajate professionaalsuse tõstmiseks. Mõned näited tehtust.

Oodatud TÕN

Täiskasvanud õppija nädal (TÕN) on oma traditsiooniliste tegevustega – tunnustamine, täiskasvanuhariduse foorum ja eelfoorum, õppijate foorum (TÕF) ja maakondlikud tegevused – saanud iga-aastaseks oodatavaks sündmuseks.

Kõige selle ettevalmistamise ja läbiviimise käigus on sõna otseses mõttes punutud üle-eestiline toimiv TÕN-i võrgustik, mille hoidmise ja edasiarendamise on oma õlgadele võtnud vabatahtlikud eestvedajad. Meil on tõeliselt hea meel suurearvulise võrgustiku liikmete üle, kes oma teadmisi, oskusi ja energiat panustades on kujunenud üheks täiskasvanuhariduse valdkonna motiveerivaks ja liikumapanevaks jõuks. Nii näiteks on koolituskeskuste kõrval saanud teabe vahetult inimesteni viimise tähtsaks lülits raamatukogud.

Selleks et sõnum, mis läheb laiale avalikkusele, oleks üheselt mõistetav ja jõuaks sihtgruppideni, on peetud arvukalt kokusaamisi teabepäevade, koolituste ja seminaride vormis ning vajaduse korral kaasatud eksperte ja nõustajaid.

Leia oma õpipaik!

Temaatika meediasse

Täiesti uuenduslik oli täiskasvanute õppimise temaatika kuuldavaks ja nähtavaks tegemine raadio, televisiooni ja trükiajakirjanduse vahendusel. Koostöös ERR-iga valmisid saated Vikerraadio „Huvitaja” programmis, Raadio 4 eetris oli saade „Ainult täiskasvanutele”, ETV-s 53 saatega sari „Tagatargemad” ja 24 videoklippi „Minu õpitee”. Esimest korda nägi ilmavalgust ajakiri „Õpitrepp”, mille üheksa numbrit tutvustasid täiskasvanute õppimise ja õpetamise erinevaid tahke. Rõõmustab hea kontakti saavutamine kohalike lehtedega, neis kajastati täiskasvanute õppimist ligi 600 korda.

Õppija ning koolitaja eduks

Koolitajatel on olnud mitmesugused võimalused enesetäiendamiseks nii kvalifikatsioonikursustel, meistriklassides kui ka sümposionitel. Tagasiside näitab, et kõik see on kaasa aidanud nende omavahelise suhtluse elavnemisele ja ühistunde loomisele. Kutsega koolitajate tsunfti kuulub üle 300 koolitaja. 2012. aastal saab kutset taotleda juba äsja valminud kaheksaastme-

lise täiskasvanute koolitaja kutsestandardi alusel. Vastvalminud „Koolitaja käsiraamat” pakub teadmisi ja näpunäiteid koolitusprotsessi igaks olukorraks.

Koostöös haridus- ja teadusministeeriumi ning teiste koostööpartneritega oleme oma tegevustega eelkõige püüdnud otsida vastuseid küsimustele, kuidas koolitusinfo jõuaks eri sihtgruppideni, kuidas ühendada riikliku, era- ja kolmanda sektori panust täiskasvanuõppe edendamisel, kuidas suurendada omavalitsuste huvi inimeste õppimisküsimustes – ikka selleks, et õppimisest välja kasvanud muutused tuleksid kasuks inimeste elukvaliteedile.

Täname kõiki, kes eri viisidel on panustanud täiskasvanuhariduse populariseerimise tegevustesse, ja soovime tahet ning jõudu koostöö jätkamiseks.

Oleme veendunud, et selle nelja aasta jooksul on väga palju üksteiselt õpitud, tegevused on liitnud inimesi ja organisatsioone ning kõigel toimunud on oma kindel roll Eesti elukestva õppe loos ja demokraatia arengus.

Mõne lausega

•• Täiskasvanute koolitajatel on nüüd oma käsiraamat. Selle koostamisel osalesid valdkonna tunnustatud tegijad, kes oma pikaajalisele praktikale ja kogemus-

tele toetudes annavad ülevaate koolitusprotsessi eri etappidest. Käsiraamatu on koostanud ja toimetanud Tallinna ülikooli emeriitprofessor Talvi Märja. Vee-

biversioon on kättesaadav aadressilt www.andras.ee, trükituna saab raamatu ETKA Andrasest Valge tn 10 Tallinnas. Info andras@andras.ee ja tel 621 1671.

Lambahaldjas Suure väina tagant

Tiiu Kauber peab Saaremaal mahetalu ja kasvatab haruldasi piimalambaid. Ta on viimastel aastatel jõudnud muljet avaldavalt palju, nii et see ei saanud kuidagi saarlastele märkamata jääda ka siis, kui tänavusi aasta õppija kandidaate üles seati. Seega valiti Kauber kevadel **Saaremaa aasta õppijaks** ja oktoobris anti talle täiskasvanud õppija nädala avaüritusel üleriigiline **aasta õppija** eripreemia. Naine nagu orkester, kuid lugege ise.

Fotod: erakogu, ETKA Andras

Tiiu ja Raivo lammastega kodusel karjamaal.

Agne Narusk

„Nii, sättisin end nüüd mugavalt tugitooli ja mul on kõrval tass kuuma taimeteed – räägime,“ tervitab mind teisel pool telefoni ja Suurt väina Tiiu Kauber (69). Hääl on tal kähe ja kõha kipub kurku, sest eelmisel õhtul sai üksjagu maja ja õue vahet joostud, kui „Prillitoosi“ saatemeeskonna tulekut oodati. Tulidki – nagu tuld tooma, ütleb proua Tiiu. Ei mina oska meediaga suhelda, lisab. Selle väite lükkamisel pärast paaritunnist vestlust küll hooga ümber: kui mitte Tiiu Kauber, Saaremaa aasta õppija, siis kes veel suhelda oskaks. Räägime lammastest, ürtidest, inimsuhetest, õppimisest, saatuse keerdkäikudest, ühesõnaga – elust.

Esimene pilt – Tiiu ja lambad

„Ükski asi, mida sa ise lõpuni teed, ei ole päris selge. Kogu aeg tuleb midagi juurde

uurida, tulemus sõltub nii paljudest asjadest,“ selgitab proua Tiiu teetassi tagant oma hiljutist käiku Saaremaa Piimatööstusesse, kui tabasin ta keset Kuressaare tänavamüra. „Sain hüva nõu, mul on seal hea nõustaja, tehnoloog Anne Lipp, kes aitab mind piima käitlemise ja juustutootmise koha pealt.“

Tiiu on nimelt terves Eestis üks eriline inimene, Saaremaast rääkimata. Koos abikaasa Raivoga kasvatab ta keset kiviaedu ja kadakaid piimalambaid. Linnalapse silmad vajuvad pärani, kui ta

“

„Ükski asi, mida sa ise lõpuni teed, ei ole päris selge. Kogu aeg tuleb midagi juurde uurida.“

vaatab proua Tiiu saadetud fotot peenikeste jalgadega voonakestest, kellel on sama suured udarad all kui lehmadel. Lambad, kes piima annavad, olid veel viie aasta eest Eestis päris haruldased. Nüüd on neid kaheteistkümnemele Kauberi piimaandjale lisaks Võrumaal ja mujalgi. Üldse on lambaid Tiitul ja Raivol praegu 32.

Lammastel on selles loos – ja Tiiu loos – kandev tähendus. Lambad on tegelikult otsapidi „süüdi“ selleski, et Tiiu tänavu Saaremaal aasta õppijaks valiti ja oktoobris terve vabariigi nimel aasta õppija eripreemiaga pärjati. Eesti mustade maalammaste ja veidi hiljem välismaalastest piimalammaste tulekuga Abula külla Kihelkonna valda algas proua Tiiu uus, pikk ja põhjalik õppimise tee.

Saaremaa õlletehas – mis sai inseneritehnoloogi haridusega naise viimaseks erialaseks töökohaks – läks kinni ja vanus hakkas ka 60-le lähenema, toob Tiiu

esile paar lihtsat, kuid tähtsat põhjust, miks koos abikaasaga otsustati talupidamise kasuks. Mahetalu tegeleb loodushoiuga ja pole paremaid loodushoiutõtajaid kui lambad, ütleb ta. Nii esimesed eesti mustad maalambad Kauberite majapidamisse sattusidki. Eesti lambakasvatatajate selts, kuhu nemadki kuuluvad, võtab igal aastal ette õppereisi. „Ja kui ma siis 2005. aastal nägin Saksamaal esimest korda piimalammast, ma lihtsalt armusin!” räägib ta veel nüüdki õhates. „Tulin koju ja tunnistasin oma armumise mehele üles.”

Tol ajal oli piimaandjate toomine Saksamaalt Eestisse mõeldamatu. Kuid siis tuli üks kasvataja mingil põhjusel Eestisse ja temalt õnnestus saada esimesed loomad – nii see algas.

Sensatsiooni udaraga lammaste ümber jagub siiani. Kui tegeled millegi teistsugusega, otsivad asjast huvitatud inimesed sind ise üles, räägib proua Tiiu. Nii tulid tema ellu tehnoloog Anne ja juhataja Andrus suurpiimatööstusest, tuli huvitav ja põhjalik tehnoloogiakoolitus Olustvere maamajanduskoolis, tulid maaülikooli kursused, tulid inimesed uudistama ja nõu andma siit ja kaugemalt. Kõik, mida õpetati, polnud eluaeg toiduainetööstuses töötanud ja seda ülikooliski õppinud naisele uus, kuid põhjalikke ja nüüdisaegseid teadmisi, mis juurde tuli, sai lõpuks ikka rohkem.

„Suvel oli Oksana, Moskva ülikooli tudeng, meil kaks nädalat külas – mahetalu on avatud, kõik võivad tulla. Oli leidnud internetist meie koordinaadid ja tahtis piimalambapidamisega tutvust teha. Siis ilmus Saare lehes lugu Moskva tudengist, meist ja lammastest. Interneti kommentaarid olid loo juurde kirjutanud, et on ikka lollid saarlased, kes lammastelt piima tahavad. Mõtlesin, et ah, las need hiidlased arvavad. See oli mu ainus kord kommentaare lugeda,” räägib kunagine Tartu Treffneri kooli tüdruk, kes ülikoolist Kohtla-Järvele keemikuks suunati ja nüüd koos abikaasaga saarel ilma teeb. Abikaasa Raivo on Saaremaa juurtega – tema vanaisa läks kord Mustjala lähistelt ära Tallinna.

Aga miks ikkagi lambad? Järgneb pikk ja põhjalik loeng lambapiima toiteväärtusest, mille võtan kokku väga huvitava võrdlusega: üks liiter lambapiima võrdub kuivainesisalduselt 37 liitri lehmapiimaga.

„Leedus müüb piimalambaid pidav farm kogu oma toodangu tervisega hä-

Moskva ülikooli tudeng Oksana käis uudistamas, kuidas Saaremaal mahetalu peetakse.

das olevatele inimestele – hooldekodudele, lasteasutustele ja mujale. Sel aastal ei müünud nad oma karjast ära ühtegi lammast, vaid saatsid meilt ostma. Neil on eesmärgiks karja suurendamine – leedukad on avastanud lambapiima tervislikkuse,” räägib Tiiu. 2 : 0 lambapiima kasuks.

Teine pilt – Tiiu ja keemia

Kuidas juhtus, et üks ülikooliharidusega keemiatehnoloog jõuab mahetalupidamiseni, küsin. Igati loogilisena mõjub noore tudengipere suunamine 1960-ndate lõpus Kohtla-Järvele, Eestimaa keemiapealinna, kus toona elu igati kihaskas („Peale tööd läksime kultuurimajast läbi, seal olid tantsuõhtud, keerutasime jalga.”). Seal sündisid Kauberite lapsed ja möödus päris hulk aastaid. Nostalgia on see, mis tema häälest kostab, kui ta Kohtla-

Järvest räägib – noorus, parim sõbranna, võimas loodus linna ümber.

Aga ikkagi: keemia ja loodus? Tunnetan teisel pool telefonitoru imestunud vaikust. „Keemia ja puhas loodus?” selgitan ettevaatlikult oma küsimust. „Nii see ei ole!” hüüatab proua Tiiu. „Keemia pole üldse mitte ainult labor. On ka orgaaniline keemia olemas. Meil oli keskkoolis selline keemiaõpetaja, et kuulasime teda suu ammuli ja arutasime koduteel, mida kõike veel ja millega võiks reageerida panna. Keemia ja füüsika on ka loodusteadused. Keemia saadab meid kõikjal, keemia on põnev. Orgaaniline keemia on osa elust.”

Praegu käib midagi keemiatunni katsetelabori sarnast aeg-ajalt Tiiu köögis. Nimelt on tal kombeks värvida ürtide ja taimedega lõnga, ikka seda oma lammaste villast. Ta kasvatab, korjab, kuivatab, purustab, segab, proovib järele. Teab täpselt, et eri kohtades kasvav sama taim võib anda sootuks erinevat värvi. Kiidab, et viikingid ja indiaanlased värvisid taimede ning seentega isegi oma juukseid ja tegid näomaalinguid.

Kõik see on kaasa toonud oma õpikoja rajamise, mida käivad uudistamas ka väga kauged külalised. Mõni neist annab

“

„Meil oli keskkoolis selline keemiaõpetaja, et kuulasime teda suu ammuli.”

“

„Reet Linna nimetas mind seeniorõppijaks. No ju ta siis nii on.”

nii hea idee, et tuleb kohe minna ja katsetada. Nii see on – õppimine ja õpetamine käivad alati käsikäes, ütleb proua Tiiu. Igati loogiline asjade käik on see, et peagi on oodata Kauberite kodus uusi õpitubasid, kus Tiiu koos Tallinna tehnikaülikooli Kuressaare kolledžiga õpetab, kuidas tai-medega lõnga värvida.

„Õppimine aitab muude asjade hulgas ka teisi inimesi mõista, iseendast ja teistest paremini aru saada. Kuigi ennast arendav ja õppiv pereliige võib üsnä tülakas olla,” on Tiiu öelnud siis, kui temast Saaremaa aasta õppija tiitli saamise puhul iseloomustav lugu kokku pandi.

Kolmas pilt – Tiiu, ürdiaed ja tulevik

Õppimisvõimalusi on Saaremaal palju, teab Tiiu omast käest. Saaremaa õppekeskuses käis ta ettevõtlust õppimas, lõppes see äriplaani koostamisega oma ürdiaia projektile. Nüüd on tal Tiiu Kauberi ürdiaed. Lisaks uhketele lammastele,

omavärvitud lõngadele, õpitubadele, loodushoiule, vääriselupaikadele, peatselt ka matkarajale. „Ümberringi on loodus, maitse- ja ravimtaimed. Lisaks saab aias erilisi juurde kasvatada, mis sobivad juustu maitsestamiseks näiteks.” Täitsa loogiline asjade käik see ürdiaed.

Töö maja ümber ja toas võtab kogu aja. Abikaasaga kahekesi rahmeldavad, ja mis seal salata, mõni asi hakkab üle jõu käima.

„Küll oleks hea meel, kui leiaks noore pere, kes tahaks hakata piimalammastega edasi tegelema,” ohkab proua Tiiu. „Jah, muidugi on valus, kui oma lambad ära lähevad. On läinud siit Lätti ja Leetugi – üks ikka tilgub süda verd. Aga vaat siis tilguks öieti verd, kui ma ei jaksaks neid enam pidada ja peaks nad lihaks tegema.” Abilisi palgata majapidamine ei luba – pole tulutoov ettevõtmine. Eks ole seda ka proovitud, kuid raske on leida neid, kes maakohas tööd teha tahaks, ja kes tahavad, nõuavad liiga palju vastu, räägib perenaine.

Tütred linnas on oma elu peal ja lapselapsed välismaal tudeerimas. „Eks nad abiks ikka käivad ja suhtleme pea iga päev. Näe, kutsubki mind tütretütar rääkima,” rõõmustab vanaema arvutis vilkuvat ikooni märgates. „Lootus oli, et tuleb Saaremaale

elama, aga ei leidnud ülikooli keskkonnanakorralduse eriala värske bakalaureuse omanik siia tööd, Tallinna leidis. Käisin just teda ära saatmas, pisarad olid kurgus.”

Neljas pilt – Tiiu ja tiitel

„Saaremaa õppekeskus esitas mu aasta õppijaks – suur tänu neile!” ütleb Tiiu Kauber, kui küsin tunnustuse kohta. Lonksab kuuma teed ja lisab, et see lihtsalt läks nii, et esitati tema – puhas juhus, mis seal erilist ikka rääkida. Igaüks võiks seda tiitlit kanda, igaüks on seda väärt, arvab ta. Sekka toriseb, et kõik see toob kaasa tähelepanu, millele vaja ju aega oma töistest päevadest leida. „Tegelikult on tore küll, et tunnustatakse ja et see eripreemia tuli. Reet Linna käis siin „Prillitoosi” lugu tegemas ja nimetas mind seeniorõppijaks. No ju ta siis nii on.”

Raplasi, kus tiitlid aasta õppijatele tänava üle anti, on proua Tiiul üks ilus mälestus: „Abikaasa tuli samuti kaasa, ta mõne aasta Rapla koolis õppinud. Istusime esiritta ja üritust juhtinud Jüri Aarma pühendas mulle laulu.”

Tiiu Kauber

Aasta õppija eripreemia 2011, Saaremaa aasta õppija

Sündinud 1941. aastal Tartus. Õppinud Tartu Treffneri gümnaasiumis (toonases 1. keskkoolis), lõpetas Tallinna tehnikaülikooli (toonase polütehnilise instituudi) inseneri-tehnoloogina keemilise tehnoloogia erialal.

Töötanud keemiatööstuses, toiduainetööstuses.

Praegu peab koos abikaasaga Saaremaal Kihelkonna vallas Abula külas mahetalu, kasvatab piimalambaid, juhendab õpiringet. Eesti lambakasvatavate seltsi liige.

Viimastel aastatel kogunud uusi teadmisi Olustvere maamajanduskoolis, maaülikooli kursustel, Saaremaa õppekeskuses tehnoloogiat, turundust, raamatupidamist, ettevõtlust õppides.

Osaleb Mustjala kodukultuuriseltsi, Saaremaa merekultuuriseltsi ja Saaremaa naiste ühenduse tegemistes. Juhatause liige MTÜ-s Uustlu Värk, mis kuulub ka Eesti avatud mahetalude liikumisse.

Teekaaslane on abikaasa Raivo. Kahe tütre ema ja kahe tütretütre vanaema.

Tiiul on nüüd oma ürdiaed.

Aasta õppija tiitel läks Ida-Virumaale

Kes on juhtunud kuulama Kirderanniku koori või vaatama näiteks saadet „Õhtusöök viiele”, see ilmselt teab meest nimega Ralf Burk (54). Kirde-estlased tunnevad teda päris kindlasti, kui mitte isiklikult, siis kohaliku ajakirjanduse kaudu ikka.

Foto: ETKA Andras

Agne Narusk

Kevadel valiti härra Burk Jõhvi sotsiaalmaja juhatajaks. Üsna pea järgnes valimine Ida-Virumaa aasta õppijaks, i-le pani täpi vabariigi aasta õppija tiitel oktoobris, täiskasvanud õppija nädalal.

„Sotsiaalvaldkond on minu elus uus asi ja mul tuleb nüüd palju õppida, aga kuna mul on lähedased, kes elu keerdkäikudes öla alla panevad, siis tuleb ikka edasi minna. Vanajumalgi pidavat aitama seda, kes ennast ise aitab,” on Ralf Burk öelnud. Ta on õppinud majandust, kindlustusmaakleri tööd, inglise keelt, projekti kirjutamist ja hindamist – ikka vastavalt sellele, mida elu nõuab. Pidevat õppimist nõuab tema sõnul seegi, kui tahad olla ühiskondlikult aktiivne – ja härra Ralf seda kahtlemata on. Ta laulab kooris, kokkab, käib jahil, hindab Kirderanniku koostöökogus Leaderi projekte ja jõuab veel nii mõndagi. Ta on loonud ka uue mittetulundusühingu, mille kaudu kavatseb hakata oma kokandus- ja jahindusteadmisi vahendama.

Ralf Burk: „Erialalt olen tehnik-mehaanik, sõjaväes sain ehitusmehe töökogemused. Hiljem, kui asusin juhtima ERGO kindlustuse Ida-Virumaa osakonda, osutasid teadmised mehhaniseerimisest, ehitusest ja juhtimisest vajalikuks. Kui kindlustusfirma tegevus ümber korraldati ja regioonide juhatajad koondati, tegime endise kolleegiga uue kindlustusvahendusettevõtte, millel on nüüdseks Eestis üheksa kontorit, kus töötab üle 30 inimese.”

Härra Burk on üks neid inimesi, kes on alati kõikjale oodatud, sest tema huumor

“

„Mul on lähedased, kes elu keerdkäikudes öla alla panevad.”

Ralf Burk (vasakul) ning haridus- ja teadusministeeriumi kantsler Janar Holm TÕN-i avaüritusel.

rist ja positiivsest eluhoiakust saavad kaaslased tubli energiasüsti, ütlevad ise loomustuseks need, kes esitasid ta aasta õppija tiitli kandidaadiks. Ise ta ütleb, et lüüasaamise puhul püssi põõsasse juba ei viska. Tema soovitus eestimaalastele

kõlab nii: „Kui tahad tööturul, eraelus ja ühiskondlikult edukas ja läbilöögivõimeline olla, siis pead hoidma ennast heas vormis. Peab ennast motiveerima, et mitte elu hammasrataste vahele jääda. Selleks mina õpingi!”

Jahimees Burki firmarog

KARUKÄPASPUPP

250 g karuliha, 250 g metssealiha, 250 g põdraliha. Õli ja võid. 5 valget sibulat, 4 küüslauguküünt, 5 punast-kollast paprikat (väikesed tükid), 1 sl köömeid, 2 loorberilehte, 1 purk purustatud tomateid ja 4 sl tomatipüreed, 2 puljongikubikut, eri pipraid ja soola, 2 l vett, 4–8 kartulit, lehtpeterselli, 2 tl sidrunimahla. Supp ise koosneb paljudest koostisosadest, aga on tegelikult väga lihtne. Pane

kartulid keema. Kui kartulid on keenud, keeda valmis puljong, lisa sinna kartulid, purustatud küüslauk, pannil kergelt hautatud sibul, lihakonservid ja keeda segu kiirel tulel 2–3 minutit. Siis lisa tomatid ja tomatipüree ning maitsesta sidruni, peterselli, köömetega ja pipraga. Selle retsepti järgi valmistas Ralf Burk veebruaris saates „Õhtusöök viiele” teise eelroa.

Allikas: TV3 koduleht

Sangaste naise elu on kirju kui kaltsuvaip

Mis lugu selle kaltsuvaibaga (vt esikaant – toim) õigupoolest on, küsitakse ikka **Valgamaa aasta õppijalt ja vabariikliku aasta õppija eripreemia omanikult Heili Freimaniselt**. Aga lugu vaibal on: **Heili jaoks märgib see suurt elupööret: „Kui esimene kaltsuvaip sai valmis, muutus kõik.“**

Agne Narusk

S iniviirulise kaltsuvaiba võttis Heili pildistamisele kaasa meelega: sel on tema jaoks suur, lausa monumentaalne tähendus – see märgib uue elu algust.

Veel kaheksa aastat tagasi teenis kolme poja ema oma väikesele perele igapäevase leiva lauale liinitöölisena. Ise ütleb ta selle aja kohta, et „aega polnud ja raha oli ka ammu enne palgapäeva otsas“. Liini taga oli aega mõelda ja unistada. Nii teadis Heili ühel päeval, mida ta tahaks teistmoodi teha – hoopis kaltsuvaipu tahaks teha. Hakkaski vaikselt kuduma. Algul kodus, aga kui esimesed vaibad oli õnnestunud maha müüa, sai null krooni eest rendile toakese alevikus. Ettevõtmine läks käima ja tubli naine jalad alla. See oli kõige algus.

Neisse aastatesse on mahtunud töötu- narvel olemine, müüjaks õppimine, siis Valga kutsehariduskeskuses rätsepa eriala saamine, kusjuures päevases õppes kolme väikesel poja kõrvalt, vahel emalt-isalt laenatud sõiduraha eest. Ta on saanud ettevõtlusalast koolitust ja hakanud FIE-ks.

Pragu töötab Heili Urvaste koolis erivajadustega lastega, juhendab töötute tööhar-

Foto: ETKA Andras

Heili Freimanis

jutusi, askeldab vallamajas, teeb käsitööd, kujundab haljasalasisid, õpetab õletööd ja seebitegu, pühapäeviti veab Sangaste kirikus laste pühapäevakooli. Kevadel seisab loodetavasti ees Tartu ülikooli lõpetamine kutseõpetajana. Parasjagu, ühel värvilisel oktoobrikuu päeval, tõttab ta koolimajja Tiigrihüppe arvutikursustele, sest „Exeli tabelid ajavad teinekord kurjaks“.

„Olen katsetaja ja proovin kõik järele,“ ütleb Heili. „Praegu on väga lihtne õppida, on igasugust kirjandust ja materjale internetis – sealt saab väga palju asju järele uurida. Alati rõhutatakse koolitusi ja tunnistusi, aga tegelikult me õpime ju iga päev. Saab suurepäraselt õppida, ilma et peaks kuskil suurt raha maksma.“

Kiitust ei tule karta

Kuidas see kõik 11-, 15- ja 22-aastase poja

kõrvale ööpäeva ära mahub? Esiteks ütleb Heili, et pojad on väga tublid, ei oota tühja kõhuga, millal ema kella kaheksa paiku õhtul saabub, vaid saavad ise suurepäraselt hakkama, kui enne on asjad omavahel läbi räägitud. Teiseks on temalgi olnud öid, mil une asemel tiirleb ümber pea segav mõte „kuidas ma asjadega valmis jõuan“. Aga hommik on alati õhtust targem: hakkad ot-sast tegema, kutsud kedagi appi ja saabki kõik tehtud.

Üht tahab tubli Sangaste naine kindlasti veel õppida: nimelt ei ütlemata. Ja asi, mille ta on suutnud erinevalt enamikust eestlastest ära õppida, on kiituse vastu võtmine.

„Ülikoolis üks tore õppejõud kunagi rääkis, et inimesed on kummalised, võtavad kõik negatiivse kiirtika vastu, aga kui öelda neile midagi positiivset, siis tõrjuvad selle endast eemale, et mis nüüd mina,“ selgitab Heili. „Võtsin sõnasabast kinni ja proovisin enda peal –töötab. Naeratan ja ütlen aitäh. See on mulle meeldiv kiitus, miks ma pean selle tagasi tõrjuma? Mul on ka täna veel väga palju jõudu sellest ja väga hea meel.“ See viimane oli vastus küsimusele, mis tunded tõi kaasa aasta õppija eripreemia saamine.

Rahvas valis oma lemmiku

S el aastal said kõik soovijad esimest korda avaldada poolehoidu õppijale, kelle tegevus ja lugu läksid enim korda. ETKA Andrase koduleheküljel käis oma häält andmas pea tuhat inimest, ligi 600 häälega noppis **rahva lemmiku** tiitli **Mairi Raju** (27), Võrumaa aasta õppija.

Mairi töötab Võru maavalitsuses ja ühtlasi juhendab klaveriringi Rõuges. Teda on iseloomustatud kui inimest, kes on õppimisest sõltuvuses. Mida muud saakski öelda noore keemiku kohta, kes ühel päeval leiab, et aeg on minna filoloogiat õppima.

Foto: ETKA Andras

Mairi Raju

2 küsimust Mairi Rajule:

Mis sa arvad, millega sa hääletajate poolehoidu võitsid?

Ilmselt seetõttu, et ma alatasa õpin (naerab – A. N.). Olen suutnud ühendada nii erinevaid asju – formaalset ja mitteformaalset õppimist –, mõlemad on mu jaoks võrdset tähtsust. Magistrikaardi sain Tartu ülikooli

keemia-füüsikateaduskonnast, sel kevadel lõpetasin Mainori ettevõtluskõrgkooli, vahelpeal olin aasta Itaalias vabatahtlikuks. Sahmija ma pole, vastupidi, olen väga rahulik inimene, kes teeb kõike põhjalikult. Aega jääb vaid väheseks. Lihtsalt üks asi kasvab teisest välja – mul on kogu aeg vaja uusi teadmisi.

Mida järgmiseks ette võtad?

Natuke puhkan, kuid itaalia keele õpik on juba välja võetud. Noortele suunatud rahvusvahelistes projektides soovin osaleda, selles on ühendatud minu jaoks nii hobi kui ka õppimine.

Agne Narusk

„Selleks et oma tööd teha, õpin kogu aeg ise“*

Aasta koolitaja Viive Einfeldt on täiskasvanutele tarkust edasi andnud 1993. aastast. Erialalt psühholoogi huvitab esmalt see, mis on seotud inimesega. „Kõige huvitavam üleüldse on inimene,“ ütleb ta ise tunnustuse saamise puhul valminud tutvustavas videoklipis.

Agne Narusk

Viive Einfeldt, aasta õppijatest räägitakse palju ja kõikjal, aasta koolitajat ehk vaid mainitakse korra. Kas see tähendab, et koolitajad on Eestis alahinnatud?

Viive Einfeldt: Ma küll ei julgeks niimoodi öelda, eriti sel aastal. (Naerab.) Koolitaja saab ju tegelikult tänu ja tähelepanu töö käigus pidevalt oma koolitatavatel.

Palun rääkige oma tööst.

Olen hariduselt psühholoog, seepärast koolitan teemadel, mis kuidagimoodi puudutavad inimesi, nagu koostöö, suhted, n-ö elu pehmem pool. Juba 15 aastat käivad Pärnus NLP ehk neurolingvistilise programmeerimise väljaõppekursused, olen treener. Need on mittetulundusühingu Eesti NLP Instituudi pikad kursused, üks kursus kestab kaheksa kuud. Praegu on käsil 25. kursus, lisaks on toimunud kuus või seitse edasijõudnute, NLP meisterpraktikute kursust. See on pidev tegevus aasta läbi, sellele lisanduvad muud koolitused-kursused, mida on parasjagu jooksvalt vaja läbi viia. Hetkel olen teel Haapsalusse, mul on täna rahvaülikoolis päevane suhtlemismeisterlikkuse kursus.

Mis on NLP? Miks inimesed sellele kursusele tulevad, mida nad teada saavad?

Kui hästi lühidalt rääkida, siis „neuro“ viitab närvisüsteemile, meie meelele, „lingvistika“ keelele ja „programmeerimine“ tähendab siin meie harjumusi ja meie tavapäraseid viise kogemusi saada ning neid läbi elada. Kursuse temaatika on seotud sellega, kuidas teadlikumalt ja oskuslikumalt iseennast juhtida ja teisi mõjutada. Suhtume ajusse kui „riistvarasse“: kuidas anda oma isikliku tarkvara kaudu õigeid programme, et teha asju kasulikul viisil. Otsime võimalusi ja meetodeid, kui

Foto: ETKA Andras

das olla õnnelikum, õnnestuda paremini, juhtida teisi inimesi paremini – kõik algab sellest, et pead ise endaga paremini hakkama saama. On võimalik õppida ümber muutma strateegiat, mis tavaliselt on viinud ebaõnnestumiseni. Õppimine ja oskuste realiseerimine arengus võtab aega ja seepärast on kursused ka pikad. See-eest aga tulemuslikud.

Täiskasvanute ees seismine ei ole mitte niisama mütsiga lööma minek. Üks asi on akadeemilised teadmised, teine asi oskus neid edasi anda. Kus te olete koolitamist õppinud?

Alustasin efektiivsustreeningutega 1993. aastal, praegu levib see Gordoni perekooli nime all. Seal edasi õppisin süsteemset pereteraapiat, järgnesid NLP väljaõppe ja suhtlemistreenerite väljaõppe kursused. Niimoodi see asi on liikunud. Suhtlemistreeneri vabariiklik kutsetunnistus (kutse V tase – A. N.) lubab täiskasvanuid koolitada ja NLP treeneriks ka niisama ei saa, peab vastama teatud rahvusvahelistele nõuetele. Seetõttu ma ei ole vajalikuks pidanud veel üht kutset – andragoogi oma – hankida, ma ei arva, et kogu aeg peab vilele minema.

On täiskasvanu ja lapse õpetamisel teie jaoks vahet?

Vahe on olemas, ja mina sobin inimesena rohkem täiskasvanutele. Olen laste ees olnud, 1990. aastatel tegime koos kolleeg Ave Eeroga mitmeid aastaid laste loovustreeninguid. Siis lõpuks tekkis väsimus. Olime juba hakanud täiskasvanukoolitusega tegelema ja valik jäigi neile. Ma eelistan täiskasvanuid – tunnen, et mul on neile rohkem anda.

Mis tundeid teie aasta koolitajana tunnustamine tekitas?

Mina ei tähtsustaks seda tunnustust poolt üle. Me kõik teeme ju oma tööd. Igaühel on erinevad tööriistad: kes töötab haamriga, kes arutiga, kes puuriga, kes sõnaga nagu mina. Kõik annavad oma töös parima, kõik vajavad oma töös tunnustust. Iga töö on Eestis oluline, ei saa ühte neist rohkem esile tuua.

Kes teid täna (19. oktoobril – A. N.) Haapsalu rahvaülikooli kuulama tulevad, milline on see seltskond?

Eesti praegune trend on ikka rohkem naised. Aga meie pikaajalistel kursustel käib ka palju mehi ja juba ka noori mehi, mis on lihtsalt suurepärase. Aga jah, niimoodi ringi sõites olen märganud, et ikkagi naised on aktiivsemad, soovivad palju teada saada ja elu edasi arendada, ja siis sekka on kuulajate seas üksikud mehed. Vanust on eesti õppijal ikka 30+.

Olen mitmel korral Venemaal õppimas käinud. Seal on saalid mehi täis, paremal juhul 25 protsenti on naised – absoluutselt teine trend. Ma ei tea, millest see tuleb, kas kultuuritavadest ehk – ei oskagi öelda. Samas, ega üldistada ei saa, mõned inimesed on sõltumata soost alati kõigest huvitatud.

*Tsitat pealkirjas on pärit Viive Einfeldti kui aasta koolitajat tutvustavast videoklipist, mida näeb internetist aadressil www.andras.ee.

Rapla keskraamatukogu peab ajaga joont

Juba 23 aastat seisab Rapla keskraamatukogus maakonna raamatukogutöötajate koolitamise eest hea üks inimene – pearaamatukoguhoidja Katrin Niklus. Peale selle, et järjepidev töö tõi tänava raamatukogule kui koolitussõbralikule organisatsioonile vabariikliku tunnustuse, nimetati Katrin Niklus ka Raplamaa parimaks koolitajaks.

Foto: Kristiina Viiron

Kristiina Viiron

„Piiks, piiks” kannab raamatukogutöötaja ühe vanema proua välja valitud juturaamatud tema „kontole”. Seejärel tuiskab sisse tudeng ja küsib kolme majandusteemalist õpikut. Hetk klõbistamist arvuti taga ning töötaja teatab, et kaks õpikut on kogus parajasti olemas, kolmandat on aga peagi tagasi oodata. Veel mõni klõps ja kõnealune õpik on tudengi jaoks reserveeritud. Keskeas meesterahvas tuleb järele raamatule, mille ta ise on omale netis broneerinud.

Kirjeldatud pilt on killuke raamatukogu argipäevast, kuhu ei kuulu enam tuhlamine paberkartoteegis ega lugejakaart, kuhu kirjutati käsitsi üles kõik, mis sa raamatukogust kaasa viisid.

Katrin Niklus tõdeb, et IT areng on ka raamatukogunduses tohutu, mis tähendab, et raamatukogu töötajatel tuleb end selle järgi pidevalt ka koolitada. Rääkimata muudest raamatukogutöötaja jaoks olulistest teadmistest, näiteks suhtlemispsühholoogiast, esinemisioskuse vms lihvimisest.

Koolipinki istuvad nii keskraamatukogu kui ka maakonna rahvaraamatukogude (kokku on neid 33) töötajad. Nii mitmedki neist on seda tööd teinud aastaid, juba ammu enne seda, kui siinmail midagi arutitest teati.

Katrin tõdeb, et tema 23 aastat staaži ning asjaolu, et ta paljusid inimesi nii pikki aastaid tunneb, tuleb ainult kasuks. „Mul on koostatud maakonna iga raamatukogutöötaja jaoks isiklik koolitusplaan. Näen, kes on kus kursusel käinud, tean, mis on kellegi nõrk külg ja suunan vajadusel teda täiendusele,” selgitab Niklus.

Tänavuse aasta koolituste põhirõhk on asetatud tehniliste võtete õppimisele. Ikka selleks, et raamatukogutöötajad oskaks kõike, mida IT-võimalused pakuvad, oma töös kasutada ning lugejaid õpetada-aidata. Nii mitmelgi rahvaraamatukogul on oma

Aasta koolitussõbraliku organisatsiooni tiitli saanud Rapla keskraamatukogu töötajail on tunnustuse saamisel kõigil oma osa. Ees (vasakult) pearaamatukoguhoidja Katrin Niklus ja raamatukoguhoidja Leili Oja, taga (vasakult) juhataja Õie Paaslepp ja teenindusosakonna juhataja Kaja Tammar.

ajaveeb, peaaegu kõik kogud kasutavad Google Docsi, elektronkataloogi Urram, Rapla keskraamatukogu pole kõrvale jäänud ka Facebookist, juba on kasutusel esimesed e-lugered...

Maja, kuhu paljudel on asja

Aga vaatamata IT-alastele täiendustele on raamatukogu ikka jäänud kohaks nagu aastat paarkümmend tagasi. Pikad riulid raamatutega, valik ajalehti ja ajakirju, välja peetud õhkkond ja lugemishuvilised inimesed. Raamatukogu uksest astuvad ühtviisi sisse nii eakad kui ka noored, tööil käivad inimesed ja töötud, õpilased, tudengid. Kes tuleb teatmiku, kes ajaviitekirjanduse järgi. Mõni lehitseb värsked ajalehti ja otsib raamatukoguhoidjaga jututundi – seda viimast tuleb iseäranis ette maakohas, kus raamatukogu ongi külas keskseks kohaks jäänud. Katrin Niklus tõdeb, et tuleb ette juhuseidki, kui raamatukogutöötaja aitab külamehel näiteks CV-d koostada.

Keskkel kohal on siiski raamatud. Raplamaa ligi 37 000 elanikust lausa 40 protsenti käib ühel või teisel põhjusel raamatukogus. Kusjuures siinkohal on võetud arvesse inimesi, „kelle kontol toimub liikumine”.

Aga raamatukogutöötajad lähevad ka ise

rahva sekka: sellest sügisest käib raamatukoguhoidja Külliki Leinpere näiteks ette lugemas Rapla hooldekodus, Kristel Murel kõneleb koolides õpilastele uutest raamatutest, Leili Oja teeb sedasama lasteaedades. Raplamaaga seotud koduloolistel üritustel on kohal bibliograaf Urve Ellandi, et tutvustada raamatukogu koduloolist andmebaasi.

Kogu oma piirkonna rahvale

Aastas hangib Rapla keskraamatukogu vähemalt 2700 nimetust raamatuid, üks keskmine külaraamatukogu keskmiselt 400 nimetust. Ega see valiku langetamine lihtne töö ole, tunnustavad naised. Mida võtta, mida jätta?

„Kui teeme kogu, on see selle paikkonnakogu – Rapla piirkonna rahvale,” märgib raamatukogu juhataja Õie Paaslepp. Kindlasti on siin koht teatmikel, ka mitmesugused tarbijaraamatud (aiandus, kokandus, ehitus vms) ja eneseabiraamatud leiavad alati lugejaid, nagu ikka ja alati ka ilukirjandus. Valikuprintsiibi aluseks on seisukoht, et sama raamatut ka kuue-seitsme aasta pärast loetakse.

Raamatukogu töötajail tuleb endal ka väga palju lugeda, sest ta kuuleb ju üpris tihti lauset „palun soovitage midagi...”.

Vargamäe rahval on põhjust just seal kandis edasi elada

Koolitussõbraliku omavalitsuse tiitliga tunnustatud Albu vald oskab kasutada oma asukohta ja kultuurilugu ning rakendada teotahtelisi inimesi.

Signe Kalberg

Kui küsin Albu vallavanemalt Kalju Kertsmikult, mis võis olla põhjus, miks just Albu pälvis sellise tunnustuse, jääb ta vastus tagasihoidlikult napsõnaliseks. Midagi sellist, et see on ju nende igapäevatöö oma valla inimeste eest hoolitseda ja on endastmõistetav, et seda püütakse teha võimalikult hästi.

Parema vastuse annab aga Albu valla ankeet, mille ringide, õppepäevade ja koolituste nimekiri avaldab muljet – õppimisvõimalusi on igas vanuses ja huvidega inimestele. Isegi nii palju, et valiku tegemine võib osutuda keeruliseks. Näiteks Albu mõisas tegutseb küll põhikool, kuid seal toimuvad ka Järvamaa mõisakooli juhtide õppepäevad, rahvusliku käsitöö, sõnakunsti, kunstisuve õppepäevad, tantsupäevad, giidide koolitus. Teist suve oli mõisas rahvusvaheline suvekool „Hansenist Tammsaareni”, kus huvilisi valmistati ette Tammsaare võistluse jaoks. Albu mõis on kujunenud ka paljude kultuuriürituste pidamise meeliskohaks.

Või siis Tammsaare muuseum Vargamäel. Vallavanem Kalju Kertsmiku ideest sündinud teatrisuvi on toonud juba 15 aastat Vargamäele tuntud lavastajaid ja põnevaid lavastusi, mis meelitavad kohale tuhandeid vaatajaid üle Eesti. Muuseumis pakutakse huvilistele koostöös maakonna ja kogu Eesti haridusasutustega õppe- ja koolituspäevi. Seal võib pidada kirjanduse, bioloogia, geograafia, käsitöö või rabamatkana kehalise kasvatusetundi.

Valgehobusemäe suusa- ja puhkekeskuse ülesannete hulgas pole üksnes sportimis- ja vaba aja veetmise võimaluste pakkumine, vaid ka konverentside, seminaride ja koolituste korraldamine nii oma

valla elanikele kui ka teistele soovijatele. Siin on käinud kepikõnnist rääkimas selle leiutaja Marko Kantaneva ja kokandusest tippkokk Dimitri Demjanov, on õpetatud suuskade määrimist ning soojendus- ja venitusharjutuste tegemist.

Edu peitub koostöös

Võiks ju mõelda, et mis Albul viga, tal on Vargamäe ja Tammsaare, imeilusas mõisas asuv põhikool ja looduskaunis Valgehobusemägi. Selle peale kostab vallavanem, et kindlasti on igal vallal oma kultuurilugu ja tuntud inimesed. Neid tuleb vaid osata üles leida ja ära kasutada. Siis on ka mõistetav, miks ühe väikese valla ettevõtmisest saab osa kogu Eesti.

Albu vallas on hästi mõistetud, et edukad on eelkõige ühisprojektid. Paraku on nii, et rahatuge taotleda on mõtet ikka sellistele projektidele, kus on rohkesti osalejaid. Ja osalejaid koguneb rohkem ikkagi mitme valla peale kokku. Vallajuhid on pannud suuremate ettevõtmiste elluviimiseks seljad naabritega kokku või otsinud koostööpartnereid ka naabermaakondadest.

Vallavanem Kalju Kertsmik märgib, et ka asjatundlikke koolitajaid, õpetajaid ja treenereid ei jagu ühte valda nii palju, et alustada mõnda vajalikku kursust või treeningut. Albu, Ambla, Järva-Jaani, Koeru, Kareda ja Roosna-Alliku vallavalitsus otsustasid lahendada asja nii, et korvpalli-, jalgpalli- ja suusatreenereid on mitme valla peale.

“

Ringe-trenne ja koolitusi on vallas nii palju, et valikut teha võib olla keeruline.

Albu vallavanem Kalju Kertsmik ning sotsiaal- ja haridusnõunik Claire Miljukova näitavad uhkusega aasta koolitussõbraliku omavalitsuse tiitli kohta saadud tunnustust.

Foto: Signe Kalberg

Koostöö näide on seegi, et kaheksa Järvamaa ja Lääne-Virumaa omavalitsusjuhti ning ettevõtjad peavad plaani luua Mäo–Ahula–Aravete–Tapa–Sõeru ettevõtluskoridor. Kuigi esialgu on tegemist alles ideega, saab see ehk ühel päeval ka teoks.

Tähelepanu peredele ja töötutele

Viimasel aastal on vallas tähelepanu pööratud eelkõige peredele ja tööta jäänud inimestele. Suurim koostööpartner on olnud Süda-Eesti sotsiaalkeskus, kellega koos toimub tänavu kaks projekti. „Koostöö = lahendused” on mõeldud lastevanematele ja peredele, antakse nõu laste kasvatamiseks ja pere toimetulekuks. „Tegusalt tulevikku” koolitab ja aitab nõustamise ning tööharjutuse kaudu pikka aega tööta olnud inimesi – ikka tagasi tööturule.

Valla sotsiaal- ja haridusnõuniku Claire Miljukova sõnul käib koos juba neljas tugigrupp, kokku saadakse kord nädalas kolmeks tunniks. Nii kolm kuud. Teemad pakuvad osalejad ise välja, inimesi on huvitanud näiteks laste kooliprobleemid, võlgadega toimetulek. Paraku pole nii, et pane aga teade koolituse kohta vallalehte või küla kuulutustetahvlile ja rahvas tulebki. Claire tunnustab, et inimesed tahavad n-ö individuaalset lähenemist. See tähendab, et sotsiaalnõunik räägib igaühega eraldi ja kui vaja, ka mitu korda.

Kõige suurem tasu, mida vallajuhid inimestelt tehtu eest saavad, on vallavanema sõnul rahulolu – inimeste rahulolu leitud tööst, paranenud peresuhetest, enese arendamisest, uue õppimisest. Ja seegi, kui Albu valla nimi kõlab heas võtmes üleriigilises või rahvusvahelises meedias.

Albu valla rahvas räägib

TIINA KASK:

„Mina käisin eelmisel sügisel lastevanemate tugirühma koolitusel. Kuna see koolitus toimus nagunii Kaalepis, valla küladetoas, kus ma olen perenaine, polnud mind vaja n-ö ära rääkida. Teavet selle kohta sain valla sotsiaalnõunikult Clairelt. Pakkusime ise välja teemasid, mida tahtsime kuulda. Minu teada oli see koolitus koostöös Süda-Eesti sotsiaalkeskusega, sealt olid ka lektorid.

Alguses oli meid tugirühmas 12 inimest, koolituse lõppedes olid alles jäänud pooled. Eks mõned arvasid, et nende jaoks pole see huvitav ja nad teavad ise paremini, kuidas eluga toime tulla, ning mingeid õpetusi pole vaja. On ju inimesi, keda miski ei huvita, nad eelistavad istuda kodus, pakutagu siis mida tahes. Minu jaoks oli see koolitus küll huvitav. Näiteks oli teemaks toimetulek võlgadega, perevägivald, kooliprobleemid ja palju muudki huvitavat ning vajalikku.”

EVELI LEEGO:

„Osalen lastevanemate tugigrupi koolitusel, mis toimub igal esmaspäeval kuni jõuludeni Ahula lasteaed-alkkoolis. Meid on selles grupis kümnekond. Kuulsin koolitusest sotsiaalnõuniku Claire ja koolidirektori Marika Tamtiku käest. Soovisin saada teadmisi laste kasvamisest – probleemide põhjustest ja tagajärgedest. Tahtsin tunda, et ka teistel lapsevanematel on sarnased mured, koos arutades on kergem lahendusi leida. Ootan huviga iga esmaspäeva, see on saanud osakeseks elurütmist. Hea on kohtuda kaaslastega, kellega oleme saanud kursuse jooksul headeks tuttavateks.”

Tunnustus

•• 1999. aastast alates on täiskasvanud õppija nädalal välja antud aasta õppija, aasta koolitaja ja aasta koolitussõbraliku organisatsiooni tiitlit. 2003. aastal lisandus neile aasta koolitussõbraliku omavalitsuse tiitel.

•• Tänavused tunnustatud on: Ralf Burk – aasta õppija, Heili Freimanis – aasta õppija eripreemia, Tiiu Kauber – aasta õppija eripreemia, Viive Einfeldt – aasta koolitaja, Albu vald – aasta koolitussõbralik omavalitsus, Rapla keskraamatukogu – aasta koolitussõbralik organisatsioon.

•• Esmakordselt sai sel aastal valida n-ö oma aasta õppijat ehk anda hääld maakonna aasta õppijale, kelle lugu kõige rohkem muljet avaldas. Rahva lemmikuks osutus Võrumaa aasta õppija Mairi Raju.

•• Kandidaate saab igasse kategooriasse esitada tavaliselt juuni keskpaigani, seda võivad teha kõik. Kuidas, kus ja mis vormis, saab lugeda ETKA Andrase kodulehelt www.andras.ee/tunnustamine Samas saab tutvuda kõigi tunnustatute lugudega.

Toimetusest: kahes viimasel õpitrepis on haridus- ja teadusministeeriumi jurist Kati Uusmaa (pildil) selgitanud töö kõrvalt õppijate õigusi. Selles numbris peatub ta pikemalt koolituse eri liikidel ja välismaal õppimisel.

Töö kõrvalt koolis: kas on õigus saada õppepuhkust? 3.osa

20 õppepuhkuse päeva eest 30-st on töötajal või avalikul teenistujal õigus saada keskmist töötasu, kui tegu on tööalaseks või tasemekoolituseks võetud puhkusega. Seetõttu on oluline eristada neid koolituse liike vabahari- duslikust koolitusest.

Foto: EPL

Kati Uusmaa, haridus- ja teadusministeeriumi jurist

Töölasele ja vabahariduslikul koolitusel vahet tehes on ministeerium lähtunud objektiivsest eristamisest. See tähendab, et ei hinnata, kas konkreetse inimese jaoks on koolitus tööks vajalik, vaid tuginetakse sellele, kas õppekava oma sisult on tööalase või vabaharidusliku iseloomuga. Aluse selleks annab täiskasvanute koolituse seaduse (TäKS) § 3 lõikes 3 sisalduv tööalase koolituse mõiste, mis ei lähtu isiku konkreetsetel töökohal vajalikest oskustest, vaid sisustab tööalase koolituse mõiste laiema.

Tasemeharidust andvate õppeasutuste korraldatud täiskasvanute tööalase koolituse kursused on alati tööalased. See tuleneb ülikoolide puhul ülikooliseaduse § 32 lõikest 1 (täiendusõpe on tööalane koolitus), rakenduskõrgkoolide puhul rakenduskõrgkooli seaduse § 20 lõikest 1 (täiendusõpe on tööalane koolitus) ja kutseõppeasutuste puhul kutseõppeasutuse seaduse § 13.1 punktist 8 (koolis võib toimuda täiskasvanute tööalane koolitus, s.t mitte vabahariduslik koolitus).

Erakoolide puhul on otsustav koolitusluba: kas see on antud koolituse korraldamiseks täiskasvanute tööalase koolituse õppekava alusel või vabaharidusliku koo-

lituse õppekava alusel. See on kõnealusel juhul ainuke võimalus objektiivselt eristada tööalast ja vabahariduslikku koolitust, vastasel korral on keeruline tagada, et tööandjad lubaksid töötajate poolt soovitud koolitust tööalaseks liigitada. Erakoolidele väljastatud koolitusloa liigiga saab tutvuda haridus- ja teadusministeeriumi veebilehel www.hm.ee/index.php?045117.

Tasemekoolitust piiritledes saab lähendada TäKS-i § 3 lõikest 2, mille järgi võimaldab tasemekoolitus omandada mittestatsionaarses õppes või eksternina põhiharidust ja üldkeskharidust, läbida osakoormusega kutseõpet või kutsekeskharidusõpet ning omandada osakoormusega või eksternina kõrgharidust. Kui definitsiooni kohaselt hõlmab tasemekoolitus ainult mittestatsionaarses, osakoormusega õppes või eksternina õppimist, siis TäKS-i § 8 lõige 5 laiendab õppepuhkuse saamise regulatsiooni ka nendele töötajatele, kes saavad tasemekoolitust päevases või täiskoormusega õppes.

Seega ei ole asjaolu, et õppeasutuses toimub kaug-, tsükli- või mõni muu õpe, õppepuhkuse saamise kontekstis oluline, kuivõrd tegemist ei ole õigusaktides reguleeritud õppevormidega, vaid õppeasutuse sisemise töökorralduse küsimusega. TäKS lubab õppepuhkust võtta kõikides õppevormides õppijail.

Tasemekoolitust tegevad õppeasutused ja nende õppekavad leiab Eesti hariduse infosüsteemist www.ehis.ee.

Välisriigis õppimine

Õppepuhkuse regulatsiooni puhul pole

tehtud piirangut, et õppepuhkust võiks saada ainult Eesti õppeasutustes õppides. Oluline on kindlaks teha, kas välisriigi õppeasutuses õppides on võimalik täita õppepuhkuse saamiseks vajalikud tingimused. Eelkõige tuleb tuvastada koolituse liik ja esitada tööandjale koolitusasutuse teatis.

Tasemekoolitusega on kõige lihtsam: üldhariduse, kutsehariduse või kõrghariduse omandamine on üldjuhul tuvastatav ka välisriigi õppeasutuse puhul. Kuna õppepuhkuse saamise õigus on kõikides õppevormides õppijail, ei ole ka välisriigi õppeasutuse õppevormil õppepuhkuse andmise üle otsustamisel määravat tähtsust.

Töölase ja vabahariduslikku koolitust on aga välisriigi õppeasutuse puhul väga keeruline TäKS-i alusel objektiivselt eristada, seega jääb see töötaja ja tööandja vahelise kokkuleppe teemaks.

Mis puudutab välisriigi ülikooli või instituudi Eestis peetavaid koolitusi, siis siin on oluline tuvastada, mille alusel koolitust läbi viiakse: kas on taotletud koolitusluba? Millise koolituse läbiviimiseks? Põhimõtteliselt saab jällegi esitada tööandjale koolitusasutuse teatise koolituse toimimise kohta ja kui puuduvad objektiivsed alused liigitamaks koolitust tasemekoolituse või tööalase koolituse hulka, on taas kord otsustav töötaja ja tööandja kokkulepe, kas koolitus on töötajale töö jaoks vajalik või mitte.

Loe ka kaht eelmist Õpitreppi: www.andras.ee/opitrepp

Eestlastel napib julgust küsida edasiõppimiseks paindlikumat töögraafikut

Eestlased nimetavad peamisteks edasiõppimist takistavateks asjaoludeks raha- ja ajanappust, transpordiprobleeme ja osajaga töökohtade vähesust, selgub elukestva õppe teadusuuringust „Lifelong Learning 2010“.

Kaire Talviste

Küsimustele vastab Tallinna ülikooli rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituudi teadur ning LLL2010 töögrupi liige **Eve-Liis Roosmaa**.

Mis on peamised põhjused, miks eestlased edasiõppimisest loobuvad?

Kui küsisime juba õpingute juurde naasnud täiskasvanutelt, miks nad vahepeal õpitee katkestasid, siis saime kaks peamist vastust: omandasin soovitud haritustaseme ja tahtsin minna tööle. Põhihariduse katkestanute puhul olid olulisteks põhjusteks asjaolud, et õppekeskkond ei meeldinud ja ei olnud enam tahtmist õppida. Seega madalamatel haridusastmetel on õpingute katkestamine sageli seotud negatiivse õpikogemusega.

Edasi uurisime, mis on peamised praeguste õpingutega seotud raskused. Selgus, et sarnaselt teiste projektis osalenud riikidega töid Eesti õppijad enamasti esile aja ja rahaga seotud raskused: õppimiseks on liiga vähe aega; õpingud toimuvad mulle eb sobival ajal; rahalised probleemid. Kõiki nimetatud raskusi tuntakse rohkem kutse- ja kõrghariduse tasemel. Inimesed on seotud töö- ja perekohustustega ning kõrghariduse omandamisega kaasnevad olulised väljaminekud: tuleb tasuda õppemaksu, leida õppetöö ajaks majutuskohat, katta transpordikulud. Riik on taganud tasuta õppekohad vaid õpetajatele.

Enam kui kolmandik põhi- ja keskkhariduse tasemel õppijaid tunnetab samuti aja ja rahaga seotud raskusi (võimalik sissetuleku vähenemine, õpingutega seotud kulutused, nagu õppevahendid ja transport kooli).

Erinevalt paljudest teistest projektis osalenud riikidest tajuvad just Eesti õppijad teravamalt (u 30%) transpordiga seotud probleeme (kooli sõitmine on liiga kulukas, sõiduvahendid pole).

Eestis on võrreldes Lääne-Euroopa

riikidega oluliselt vähem leida osajaga tööd, mistõttu on loomulik, et täiskoormusega töötades ja õppides tekib teravam ajapuudus. Pealegi on majanduskriis tinginud olukorra, et tööandjalt ei juleta küsida paindlikumat töögraafikut või töötundide ümberkorraldamist, mis avaldab õppijale veelgi survet.

Kui võrrelda projektis osalenud Lääne-, Kesk- ja Ida-Euroopa riike, siis just Ida-Euroopas tuuakse õpingutega seotud probleemid/takistusi esile oluliselt rohkem.

Millises Euroopa Liidu riigis on (edasi)õppijaid kõige rohkem? Kus kõige vähem ja kus asub sel skaalal Eesti?

Eurostati täiskasvanute koolituse uuringu andmetel (TKU 2007) osaleb Eestis tasemeõppes viis protsenti 25–69-aastasest elanikest, mis on Euroopa Liidu (EL) 27 liikmesriigi keskmisel tasemel. Kõrgema osalusmääraga riikides on aga viimase aasta jooksul tasemeõppes osalenud u 15–12 protsenti elanikest – Suurbritannias, Rootsis, Belgias, Soomes. Kesk- ja Ida-Euroopa (KIE) riikidest eristub kõrgeima osalusmääraga Sloveenia: 8,5 protsenti. Üldpildis on aga väiksema osalusega riikideks nt Prantsusmaa, Kreeka, Bulgaaria, Ungari, Tšehhi ja Austria – 1,3 kuni neli protsenti.

Osalusmäärade erinevus tuleneb sellest, et Eestis ja ka teistes KIE riikides pole täiskasvanuna haridustee jätkamine üle 35-aastaste hulgas veel n-õ normiks kujunenud. Eespool nimetatud suurema osalusega riikides iseloomustab õppijaid suurem mitmekesisus nii vanuse, haridustausta kui ka tööturuseisundi mõttes.

Täiskasvanute koolituse uuringu tulemused näitavad, et Eestis on nendel, kes õpinguid jätkata ei soovi, enamasti ka õpingute suhtes negatiivne hoiak või meelestatumus, eriti just alates 40. eluaastast. Selgub, et 40–54-aastaste hulgas 50 protsenti ja üle 55-aastaste hulgas tervelt 80 protsenti õppida mittesoovijaid toovad põhjenduseks

tervislikud ja/või vanusega seotud probleemid. Arvatakse, et tervis ei luba õppida või et ollakse õppimiseks juba liiga vana.

Kes on Eestis põhilised (edasi)õppijad?

Kõikides riikides – hoolimata täiskasvanuõppes osalemise määrast – on edasiõppijad eelkõige nooremad ning kõrgema hariduse ja ametikohaga inimesed. EL27 üldpildis osalevad naised täiskasvanuna tasemeõppes rohkem kui mehed, kuid Eesti paistab siin silma selle poolest, et naiste ja meeste osaluse erinevus on enam kui kahekordne.

Kas takistuste eemaldamine peaks olema üksikisiku lahendada või riiklikult juhitud?

Paljudel täiskasvanutel, eriti õpingutest kaua eemal olnutel, puudub ettekujutus endast kui potentsiaalsest õppijast. Seega vajavad [tulevased] täiskasvanud õppijad materiaalselt, aga ka vaimset toetust: õppijal peab olema võimalik rahaliselt toime tulla (ka nt väiksema koormusega töötades) ning teisalt vajab ta julgustust nägemaks, et õppimine on meeldiv kogemus ja ühiskonnas väärtustatud tegevus.

Loe juurde:

„Miks läheb üks suur inimene lõpuks ikkagi kooli tagasi?“ – LLL2010 uuringu 1. osa, *Õpitrepp*, sügis 2011, www.andras.ee/opitrepp

LLL2010

•• **Vastuseid koguti peamiselt 2007. aastal Eestis ja veel 12 riigis, Eestis oli vastajaid 1146.**

•• **Uuring oli osa Euroopa Komisjoni 6. raamprogrammi projektist LLL2010 (september 2005 – veebruar 2011). Kaasatud olid Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Inglismaa ja Šotimaa, Iirimaa, Leedu, Norra, Sloveenia, Tšehhi, Ungari ja Venemaa. Eesti oli koordinaatori rollis. Allikas: TLÜ**

Vanemahariduse edendamise osana peab tõstma emade-isade teadlikkust

Vähene teadlikkus, kehv ülevaade pakutavatest teenustest ning ühtsete standardite puudumine iseloomustavad praegu vanemaharidust Eestis.

Kaire Talviste

-Minu laps ropendab nagu vana mere-mehe, mul pole aimugi, kust ta neid sõnu kuulis ja kuidas sellest lahti saada.

-Poisid kaklevad kogu aeg, ma ei suuda enam muud, kui nende peale karjuda ja nad ei kuula mind ikkagi. Minul on mõistus otsas.

-Minu laps räägib kogu aeg rahast nagu Sniff „Muumides“. Äkki on tema väärtushinnangutega midagi paigast ära?

-Suurem on väikese peale kohutavalt armukade. Ähvardas beebi aknast välja visata. Ei julge teda pisemaga omette jätta.

-Lastega ma poes käia ei saa, sest nad krabavad riulilt asju ja loobivad korvi. Mul on ka pea laiali otsas ja alles kassas avastan, mida kinni pean maksma.

-Minu laps on nii võiduhimuline, et peab kõik mängud võitma. Kaotuse korral läheb täiesti pööraseks.

Need on vaid mõned lastega seotud teemad, mille pärast emad-isad südant valutavad ja end vanemana läbikukkununa tunnevad. Ükski neist vanematest pole minu teada käinud abi otsimas mõne lastekasvatusspetsialisti juures, sest nad pole selle mõtte peale tulnudki. Ilmselt seepärast, et kõnealused asjad ei kvalifitseeru meie mõistes „õigeteks probleemideks“.

Murelikud vanemad kurdavad sõpradele, otsivad vastuseid raamatutest, postita-

vad kirju internetifoorumitesse või lähevad imearsti juurde. Nad kulutavad palju aega ja tulemus võib olla kahtlase väärtusega. Kuigi vanemaharidusest räägitakse üha enam, proovivad vanemad endiselt oma probleeme ise lahendada või siis nendega kohaneda.

Üle 20 aasta lasteaiaõpetajana töötanud Sigrid Nigul teab omast kogemusest, et enamik probleemsete laste vanematest eitavad olukorra tõsidust. „Kui julged öelda, et laps vajab abi, siis käratatakse, et pole meil mingit nõustamist vaja. Need vanemad hakkavad sind probleemidele tähelepanu juhtimise eest vihkama. Vähesed on koostööaltid,“ tõdeb ta.

Lapsevanemana on Sigrid samuti oma probleemidele leidnud lahendused internetist ja raamatutest. Samas usub ta, et vanemluse baaskoolitus oleks kindlasti paljudele toeks, sest pole ju vaja oodata, mil väike probleem paisub suureks.

„Oleks hea, kui oleks kindel koht, kus toimuvad erinevad loengud, kust saab mitmekülgset nõu, on vajalikud infomaterjalid, sest vanemana olen huvitatud sellest, et minu laps areneks õiges suunas,“ lisab ta. „Ma usun, et noored, kes seda vajavad, on valmis ka mingi raha selle eest maksma, aga see ei tohiks olla liiga kallis.“

Vanemluse toetamine on üks parimaid viise ennetada ja leevendada hilisemaid laste probleeme. „Eesti lapsevanemate vajadus vanemahariduse järele on kindlasti olemas, ent vanemate hoiakud on paljuski vastuolulised,“ ütleb sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna peaspetsialist Hanna Vseviov. „Kui vanem on ise stressis ning tema emotsionaalne tasakaal on pai-

gast ära, siis ei suuda ta tagada ka lapse heaolu. Seda kinnitab ka kõrge raputatud lapse sündroomi esinemine Eestis.“

Mida vanem vajab?

Möödunud aastal korraldatud Euroopa sotsiaaluuringust selgus, et 75 protsenti lapsevanematest on seisukohal, et peab oma laste kasvatamisega seotud probleemidega ise toime tulema. Samas tunnistas aga 71 protsenti vanematest, et nad on viimase aasta jooksul tundnud, et ei tea, kuidas peaks lapsevanemana käituma.

„On vaja tõsta inimeste teadlikkust vanemaharidusest ja vastavatest koolitusprogrammidest,“ usub perekeskuse Sina ja Mina tegevjuht Ly Kasvandik. Perekeskus Sina ja Mina on üks vähestest keskustest Eestis, kus lapsevanem võib korraga saada lahendused mitmele küsimusele ja mu-rele. Seal on Gordoni perekool, korraldatakse lühiloenguid ja perede nõustamist.

„Lapsevanemate põhiküsimus on, kuidas jonnih puhul käituda. Piiride seadmine, karistamine või mitte karistamine on asjad, milles lapsevanemad sageli hätta jäävad. Tihti küsivad lasteasutused lühiloenguid

Foto: iStockphoto

litamise raskust mittetulundusühingud ning lastega tegelevad liidud. Ministeerium on toetanud nende tegevust hasartmängumaksu nõukogu kaudu. 2009. aastal oli toetussumma hinnanguliselt 192 000 eurot (kolm miljoni krooni). Vseviovi sõnul leiavad mitmed spetsialistid, et vanemahariduse pakkumine mittetulundusühingute kaudu on oluline, sest paljud vanemad ei pruugi „riigilt” kasvatusalast infot vastu võtta.

Ent praegu valitseva olukorra miinuseks on see, et puudub ühtne süsteem, kust lapsevanem saaks ülevaate pakutavatest teenustest. Ka on rahvusvaheliselt tunnustatud vanemahariduse programme meil vähe. „Kui näiteks Hollandis on ligi 30 erinevat programmi, mille vahel lapsevanem saab valida, siis Eestis võib neid ühe käe sõrmedel üles lugeda,” ütleb Ly Kasvandik.

Vanemahariduse ja laste kasvatamisega seotud internetilehekülgi on arvukalt, ent neis sisalduv infohulk mahukas ja mõnikord vastuoluline. Seetõttu on sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakond mõelnud ka ühtse infoportaali loomisele, kust vanem saaks mitmekülgset teavet laste ja peredega seonduva kohta.

Ühe murena nimetab Kasvandik sedagi, et lapsevanematel pole tihti peale selgust kursuste-loengute kvaliteedi osas, mistõttu on neil raske otsustada, millest võiks abi olla. „Spetsialistide tase ja teenuste kvaliteedi kontroll on praegu spetsialistide endi ja neid ühendavate ühingute vastutusel. Ühtseid standardeid vanemahariduse valdkonnas teenust pakkuvatele spetsialistidele ei ole,” tõdeb Kasvandik.

Tulevik võib olla helgem

„Vanemaharidus võiks olla loomulik enesetäiendus igale täiskasvanule ja kättesaadav kõikidele lapsevanematele,” on Kasvandiku nägemus vanemahariduse tulevikust Eestis.

„Sotsiaalministeerium on aastaid näinud vajadust universaalse riikliku vanemluse toetamise järele,” lisab Hanna Vseviov. „Positiivse vanemluse toetamine on üks laste ja perede arengukava 2012–2020 viiest strateegilisest eesmärgist ja selle raames nähakse ette mitmeid tegevusi.”

Sotsiaalministeerium loodab tuua maailma ja ellu viia vanemlusprogrammi Triple P (*Positive Parenting Program*). „Triple P on maailmas tunnustust leidnud, sest tegu

on süsteemse lähenemisega, mille raames koolitatakse välja erinevaid spetsialiste nii sotsiaal-, tervishoiu- kui ka haridussüsteemis ning pakutakse teenust erinevate vajadustega peredele ja vanematele,” selgitab Vseviov.

Arengukavas on välja toodud ka laste ja perede nõuandekeskuste rajamine. Tegu on piirkondlike keskustega, kuhu oleks koondunud piisav kompetents tegelemaks nii keerulisemate juhtumite kui koolituste pakkumise ja erinevate juhendmaterjalide väljatöötamisega. Ka investeringud vanemluse toetamisele on kavandatud senisest tunduvalt suurematena. Välisvahendite taotlemiseks esitatava programmi lõplikul allkirjastamisel 2012. aasta alguses on koos sotsiaalministeeriumi omaosalusega võimalik vanemaharidusse panustada ligi miljon eurot.

Praegu soovitab aga Hanna Vseviov vanemal pädeva abi saamiseks pöörduda kohaliku sotsiaal- või lastekaitsetöötaja poole, kes oskab anda esmast nõu ning teab, kelle juurde ema-isa edasi suunata.

Mõtlemapanevad arvud

Järgnevad näitajad ilmestavad vajadust vanemahariduse järele.

•• Aasta jooksul vajab erinevate psüühiliste probleemide tõttu abi üle 10 100 lapse, psüühikahäirete esinemissagedus kasvab.

•• Käesoleva aasta alguse seisuga oli psüühika- ja käitumishäirete pärast määratud puue üle 2500-le kuni 19-aastasele lapsele (sotsiaalministeerium).

•• Narkootikumide tarbimine kooliõpilaste hulgas on kasvanud. Kui 1995. aastal oli elu jooksul mingit narkootilist ainet proovinud seitse protsenti 15–16-aastastest koolinoortest, siis 2007. aastal oli vastavaks osakaaluks 30 protsenti (Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide kasutamise küsitlusuuring ESPAD, 2007).

•• Samuti on leitud, et head ja usalduslikud perekondlikud suhted on lapse depressiooni ja suitsiidi kaitseteguriks (Samm, A jt (2009). *Suicidal thoughts and depressive feelings amongst Estonian schoolchildren: effect of family relationship and family structure*. EuroopaEur Child Adolesc Psychiatry. 2010 May;19(5):457-68. Epub 2009 Nov 28.).

jonniga toimetulekuks ning laste ealiste iseärasuste kohta,” loetleb Kasvandik põhiteemasid. „Pikaajalisemad kursused on siiski tagasiside põhjal efektiivsemad ja nõutumad. Nendel osalemise takistuseks võib saada aga kursuste hind, sest pikem koolitus maksab rohkem.”

Gordoni perekooli koolitus on mõeldud lapsevanematele, kellel veel ei ole suuri muresid ja kes saavad koolitusel õpitut oskuste abil probleeme ennetada. Paljudel on aga teistsugune ettekujutus. Eriti skeptilised on eestlased gruppides toimivate koolituste suhtes. „Kardetakse, et peab teiste ees oma pereprobleeme arutama. Et tegu on tundlike teemadega, siis püütakse ise kodus hakkama saada. Vanematele mõeldud kursused ei ole grupiteraapia, vaid nende eesmärgiks on uute oskuste ja teadmiste õpetamine, nii nagu kõikidel teistelgi koolituskursustel,” rahustab ta vanemaid.

Hetkeseis

Sotsiaalministeerium on kuulutanud, et peab vanemahariduse edendamist väga oluliseks, ent hetkel kannavad kogu koo-

Kes peaks maksma kutseeksami eest?

Arvamused jagunevad siin laias laastus kolmeks. Juristid ütlevad, et kui enese ametialast koolitamist ja eksami sooritamist nõuab tööandja, siis peab ta ka kulud kandma. Kutsekoja hinnangul on igati loogiline, et kutseeksami eest tasub töötaja, sest kutsetunnistus kuulub inimesele endale, mitte tööandjale. Ettevõtte on vihjanud, et kui nad maksaksid kinni kõik koolitusega seotud kulud, siis ei oleks neil enam põhitegevuseks vahendeid. Igapidi odavam on seega palgata kohe kutsetunnistusega töötaja.

Küsis Agne Narusk

Vastab Kutsekoja kommunikatsioonijuht Mari-Ann Rebane

Kui palju maksab Eestis kutseeksam? Mis selle hinna sisse kuulub?

Kutseeksami tasu on kutse taotlejale keskmiselt 150 eurot, kuid paljud kutset andvad asutused on otsustanud teha soodustusi. Näiteks peavad õpetaja kutseasta läbinud korvama ainult kutsetunnistuse vormistamise hinna – 4,80 eurot, ehkki kutseeksami korraldamine ja läbiviimine maksab ühe õpetaja kohta ligi 100 eurot. Tähtjaliste kutsetunnistuste puhul on taastõendamine keskmiselt 20 protsenti odavam.

Kõige kallimad – 1255 eurot – on kinnisvarahindaja ja varahindaja kutseeksamid, mille kõige kallim osa on ekspertide (hindamiskomisjoni liikmete) töötasu. Kutseeksami tasu koosneb kutseeksami ettevalmistamise ja läbiviimisega seotud kuludest, sh administratiivkuludest, ruumide rendist, materjalide ajakohastamisest, hindajate ja kutsekomisjoni töötasust (kui on määratud) ning näiteks dokumentide nõuetekohase arhiveerimise korraldamisega kaasnevatest kuludest.

Miks on kutseeksamid tasulised?

Kutseeksamid on tasulised, sest nende korraldamisega kaasnevaid suuri kulusid Eesti riik kutset andvatele asutustele – nendeks on tavaliselt tööandjate, kutse- või erialaliidud – üldjuhul ei korva. Erandiks on töötukoolituse läbinud ja kutsekooli lõpetajad, kelle kutseeksami eest maksab riik.

On ameteid (majandusregistrisse kantud tegevusalad), kus teatud aja tagant eksamit teha on kohustuslik. Kas ka need eksamid on tasulised ja miks?

Kutsekoda ei korralda kutseeksameid. Neid korraldavad enamasti tööandjate või kutse/erialaühendused, kes on saanud kutse andja tegevusloa. Kutsetunnistuse kohustuslikuks muutmine teatud tegevusalal töötamiseks käib läbi eri valdkondlike õigusaktide. Kutsekoja seisukoht on, et nendega võiks kaasneda vähemalt osaline riigipoolne toetus.

Selle taastõendamise käigus hinnatakse, kas inimene on endiselt sellel alal kompetentne ja kas ta on kursis valdkonnas toimivate uute arengutega. Enamasti on taastõendamise protseduur esmakordsest kutse taotlemisest lihtsam ja ka maksab seetõttu vähem. Kuid ka siin on kutsekomisjon koostanud täpse kalkulasiooni, mille põhjal kujuneb ka konkreetne taastõendamise hind.

Kes peaks ikkagi Kutsekoja arvates maksma palgatöötaja kutseeksami eest? Mida näitab kogemus?

Kutsetunnistus kuulub siiski inimesele endale, mitte tööandjale. Seetõttu on nor-

maalne, et kutseeksami eest tasub töötaja. Need tööandjad, kes soovivad, et nende töötajad oleksid kompetentsed ning nende oskused ja teadmised hinnatud ja tunnustatud, ka panustavad sellesse ning võtavad kutseeksami tasu enda kanda. Samas, töötajaid valides võib tööandja loomulikult eelistada neid, kellel on kutsetunnistus.

Pea kõikides valdkondades on tööandjaid, kes on oma töötajaid kutseeksamile saatnud ja selle eest ka ise tasunud. Need on tavaliselt edukad ettevõtte, kes väärtustavad oma töötajaid ning peavad oluliseks enda pakutavate toodete ja teenuste kvaliteeti. Mõned tööandjad on läinud ka seda teed, et suure kaadri volavusega ametikohtadel sõlmitakse oma huvide kaitseks töötajaga leping, kus sätestatakse kutsetunnistuse tasu kompenseerimise viis (töötamine teatud aeg selles ettevõtte-

“

Kes maksab, see on töötaja ja tööandja vaheline kokkulepe.

Fotod: Eesti Päevaleht

Elektritööde tegijad on ühed neist, kes peavad olema kantud majandustegevuse registrisse. See omakorda tähendab kohustust teatud aja tagant oma teadmisi ja oskusi eksamil tõendada.

tes ja ära minna soovides maksumusest mingi osa kompenseerimine vms).

Tööandja nõuab kutsetunnistust, kuid inimesel pole raha, et kutseksamile minna. Mida siis teha, mida soovitate?

Meie soovitame veel kord tööandjaga rääkida ja proovida jõuda kokkuleppele, mis rahuldaks mõlemat osapoolt.

Kas on lootust, et kutseksam muutub kord kõigile kättesaadavaks?

Kutseksamid on kõigile kättesaadavad. Mis puudutab rahalist poolt, siis Kutsekoda ei ole koht, kus selle üle otsustatakse. Selliseid otsuseid saab teha vaid riigi tasandil.

Kust saab huviline kutseksamite, kutsetaotlemise ja muu kutset puudutava kohta infot? Kuhu ta võib oma küsimustega pöörduda?

Kogu kutseüsteemi (sh kutsestandardid, tegevusloa saanud kutseandjad, kutseksami tasu, kutsetunnistuste register) kohta on informatsioon üleval Kutsekoja kodulehel. Info selle kohta, millal kutseksamid toimuvad, millised dokumendid ja kuhu tuleb esitada, on üleval juba konk-

reetse kutse andja kodulehel. Kõikide kutseüsteemi puudutavate küsimustega võib pöörduda Kutsekoja poole: kutsekoda@kutsekoda.ee.

Kui palju on Eestis kutseid? Kui palju on seni välja antud kutsetunnistusi?

Hetkel kehtib 639 kutsestandardit 368 kutsealale: näiteks abikokale, kokale ja meisterkokale on välja töötatud eraldi kutsestandardid, kuid nad moodustavad ühe kutseala. Täna on välja antud 62 448 kutsetunnistust.

Miks võiks ühel tubliil oskajal kutsetunnistus taskus olla? Mis on eelised?

Ühel tubliil töötajal võiks kutsetunnistus taskus olla, sest see näitab, et tal on olemas vastava töö tegemiseks vajalik kompetentsus (oskused, teadmised ja hoiakud), mida oma ala spetsialistid on hinnanud ja tunnustanud. Kutsetunnistusega inimesel on suurem tõenäosus leida just tema oskustele ja teadmistele vastav töökoht. See annab kindlustunde, et ta on oma alal tubli tegija, ja on üks garantii, et tema töökoht säilib. Ehk kokkuvõttes öeldes on kutsetunnistus konkurentsieelis ja kvaliteedimärk.

Kommentaar

Kõik oleneb sellest, kelle huvides koolitus toimub

Helve Toomla, jurist

Enne praegu kehtiva töölepinguseaduse (TLS) vastuvõtmist pidasid selle autorid üheks töötajale oluliseks uueks hüveks võimalust saada koolitust, tagatud pidi olema elukestva õppe süsteem. Selleks sätestati töötajale muu hulgas kohustus osaleda oma tööalaste teadmiste ja oskuste arendamiseks koolitusel (TLS § 15 lg 2 p 4). Tööandja aga sai kohustuse tagada töötajale ettevõtte huvidest lähtuv koolitus, kanda koolituskulud ja maksta koolituse ajal keskmist töötasu (TLS § 28 lg 2 p 5).

Seaduse järgi peaks kõik selge olema: kui tööandja töö nõuab töötajalt regulaarset teadmiste täiendamist ja kontrolli, peab töötaja õppima ning tööandja selle eest maksma, sest koolitus toimub tema ettevõtte huvides, teisiti ta ei saakski oma alal tegutseda. Ometi on igapäevaelus tekkinud vaidlusi, sest kulud käivad vahel tööandjate üle jõu ja mõnikord ei soovi nad n-ö põhimõtteliselt selles vallas raha „raisata”. Nii püüavad tööandjad lahutada kursusest eksamid ja vähemalt selle maksumuse töötaja kanda jätta, ehkki peaks olema loomulik, et kursus ja selle tulemuste kontroll ehk eksam kuuluvad kokku. Teinekord sunnitakse töötajat alusetult sõlmima koolituslepingut, et kehtestada vähemalt siduvusaeg ehk kohustus töötada teatav aeg sama tööandja juures.

Kui tööandja annab töötajale korralduse koolitusel osaleda, siis ei tohiks mingit vaidlust tekkida, töötaja peab oma seadusest tuleneva kohustuse täitma ja kõik

loe edasi

“

„Kui tööandja annab töötajale korralduse koolitusel osaleda, siis ei tohiks mingit vaidlust tekkida.”

Helve Toomla

sellega seotud kulud kannab tööandja (vt ka TLS § 40).

Koolitusleping võib abiks olla

Keerulisem on asi sel juhul, kui töötaja ise avaldab soovi oma tööalaseid oskusi mingil kursusel täiendada. Vahel selgitatakse, et siis tuleb vaadata, kelle huvides koolitus toimub. Kuid enamasti on sellest võrdsest huvitatud nii töötaja kui ka tööandja. Sellisel juhul oleks mõistlik juba enne koolitust kokku leppida, kes, kui palju ja mille eest maksab. Hilisemate vaidluste vältimiseks soovitatakse leppe vormistada kirjalikult või vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Regulaarses erialases koolituses ja selle eest tasumise korras võib kokku leppida ka töö- ja kollektiivlepingus.

Töölepinguseadus (TLS) § 34 võimaldab poolel sõlmida koolituskulude hüvitamise kokkuleppe, kui tööandja teeb töötaja koolitamiseks lisakulutusi võrreldes töötaja koolitamiseks tehtud mõistlike kuludega. Sama säte nõuab, et see kokkulepe oleks sõlmitud kirjalikult, selles oleksid näidatud koolituse sisu ja kulud, siduvusaeg ei ületaks kolme aastat ega oleks koolituskulud arvestades ebamõistlikult pikk.

Nagu iga leping, on ka koolituskulude hüvitamise kokkulepe vabatahtlik, tööandjal ei ole õigust kohustada kedagi seda sõlmima. Seepärast peaks olema just ettevõtte huvides see enne koolitust

“

„Koolituskulude hüvitamise kokkulepe on vabatahtlik, tööandjal ei ole õigust kohustada kedagi seda sõlmima.“

vormistada. Töötaja aga peaks tõsiselt kaaluma, kas ta suudab leppe tingimusi täita, kas siduvusaeg on vastuvõetav või oleks arukam sellistel tingimustel koolitusest hoopis loobuda.

Kokkuleppe olemasolu korral tuleb töötajal hüvitada tööandja tehtud koolituse lisakulud proportsionaalselt siduvusaja lõpuni jäänud ajaga, kui ta töölepingu ise üles ütleb või kui tööandja selle töötajapoolse rikkumise ehk nn süülise tegude eest üles ütleb. Erandiks on töölepingu ülesütlemine töötaja poolt tööandjapoolse olulise töölepingu rikkumise tõttu – sel juhul vabaneb töötaja ülejäänud lisakulude hüvitamise kohustusest. Samuti ei teki hüvitamiskohustust siis, kui tööleping lõpeb enne siduvusaja lõppu poolte kokkuleppel, kuid poolte huvides oleks arukas see ka lepingu lõpetamise leppesse selgelt kirja panna.

Mõnikord on koolituskulu hüvitus lõpparvest ilma töötaja nõusolekuta kinni peetud. See on seadusega vastuolus ja annab töötajale võimaluse nõuda kogu lõpparve maksmist. Kui töötaja ei ole vabatahtlikult nõus oma kohustust täitma, võib tööandja pöörduda vastava nõudega töövaidluskomisjoni või kohtusse.

Koolituskulude hüvitamise kokkulepe on tühine ehk algusest peale kehtetu ja täitmisele mittekuuluv, kui see on sõlmitud alaealisega või kui tegelikult oli tegemist tööandja huvidest lähtuva seadusliku koolituskohustusega, millest oli eespool juttu.

Vajalikud seadused, kust tuge saada:

- täiskasvanute koolituse seadus (TäKS) – <https://www.riigiteataja.ee/akt/13336805&leiaKehtiv>
- majandustegevuse register ja seda reguleeriv seadus – <http://mtr.mkm.ee/>
- töölepinguseadus ja selle käsiraamat – www.sm.ee

Mai Kolnes, Haridus- ja teadusministeeriumi kutse- ja täiskasvanuhariduse osakonna täiskasvanuhariduse talituse juhataja

Täiskasvanuhariduse rollist ja kasuteguritest rääkides kalduvad poliitikakujundajad nii meil kui ka mujal tihti peale keskenduma ikka tööturule, elanikkonna konkurentsivõime tõusule, majandustulemuste paranemisele jne. Nii tekib ekslikult arusaam, et koolitus nüüd ja edaspidi peaks olema suunatud ainult eri- või kutsealaste teadmiste ja oskuste arendamisele. Ometi on täiskasvanute koolitusel täita veel üks oluline roll – toetada inimeste võtmepädevuste arengut ehk põhioskuste omandamist, et edukalt toime tulla ning omandada ka eri- või kutsealased teadmised.

Mis on võtmepädevused ja miks on oluline neile tähelepanu pöörata?

Koolitaja tasand

2006. aastal kinnitasid Euroopa Parlament ja Euroopa Nõukogu soovitusel võtmepädevuste kohta elukestvas õppes. Selles rõhutati, et tänapäeva kiiresti muutuv töö- ja elukeskkond esitab meile väljakutseid, millega edukaks toimetulemiseks vajab iga kodanik laiapõhjalisi teadmisi ja oskusi ehk võtmepädevusi. Võtmepädevused on defineeritud nimetatud soovitusete lisas kui teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumid, mida vajavad kõik inimesed, et end teostada ja areneda, olla kodanikuna aktiivsed, sotsiaalselt kaasatud ning tegusad tööturul.

Võtmepädevused on emakeele- ja võõrkeelteoskus, matemaatika-pädevus ja teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest, infotehnoloogiline pädevus, õppimisoskus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, algatusvõime ja ettevõtlikkus, kultuuriteadlikkus ja -pädevus.

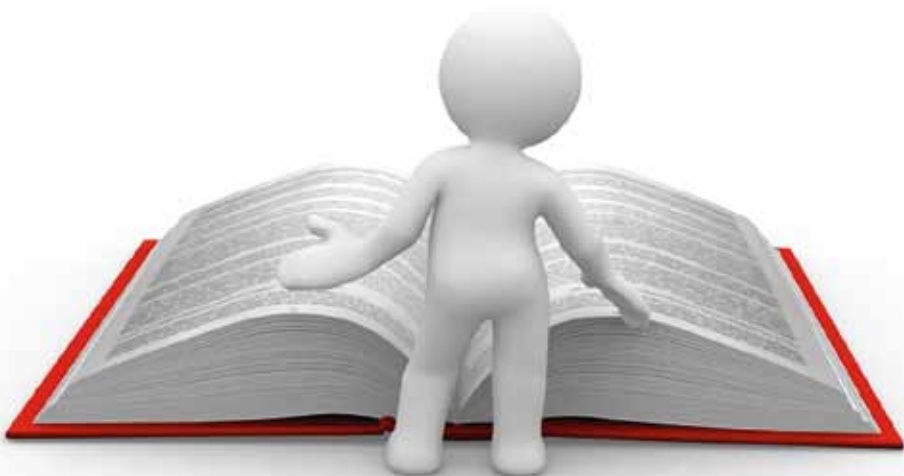
Miks on täiskasvanute koolituses oluline silmas pidada ka võtmepädevuste

“

„Mõistlik on juba enne koolitust kokku leppida, kes, kui palju ja mille eest maksab.“

Võtmepädevuste arendamine täiskasvanute koolituse kaudu

Fotod: iStockphoto

arendamist? Ühelt poolt on need kindlasti pädevused, millega täiskasvanu eeldused toimetulekuks on suuremad. Need on üldised oskused, mis ei ole erivõi kutsealaga otseselt seotud, kuid mis toetavad kohanemist töö- ja elukeskkonna muudatustega. Teiselt poolt, kui põhipädevusi pole, võib see takistada täiskasvanute koolituses osalemist (näiteks eeldavad erinevad e-õppe kursused põhiteadmisi tööst arvutiga). See omakorda võib avaldada olulist mõju täiskasvanu arengule. Nii jõuamegi suletud ringi: täiskasvanute koolitus, mis peaks pakkuma võimalusi igakülgseks enesearendamiseks, ei täida seda eesmärki, sest täiskasvanud õppijal on võtmepädevustes vajakajäämisi. Selle tulemusena võib tekkida kas vastuseis õppimisele või muutub koolituse kasutegur küsitavaks.

“

Koolitus, mis peaks osalejat arendama, ei tee seda, kui õppijal on võtmepädevusi vajaka.

Seega, võtmepädevuste vajalikkust ja kasutegureid on lisaks üldisele poliitilisele tasandile oluline teadvustada ka koolitusasutuste ja koolitajate tasandil. Õppimisprotsessis erinevate võtmepädevuste arendamisele tähelepanu pöörates täienevad täiskasvanud õppija pädevused ka tavapärasel eri- või kutsealases koolituses – koolituse kasutegur võib osutuda mitmekordseks.

Riigi tasand

Tänaasel koolitusmaastikul võib otseselt võtmepädevuste arendamisele suunatud koolitusteks lugeda näiteks erinevaid arvutikasutamise koolitusi ja keelekursusi, mis on jätkuvalt väga populaarsed ning vajalikud. Enamik pakutavaid koolitusi toetab mitme võtmepädevuse arengut n-õ varjatud õppekavana. Kasutegur aga on seda suurem, mida teadlikumad on koolituse läbiviijad võtmepädevustest ning nende toetamisvõimalustest koolituste kaudu.

Kuidas riigi tasandilt suunata võtmepädevuste arendamist?

Võtmepädevuste arendamisele on suures osas suunatud käimasoleval ESF perioodil programm „Täiskasvanute koolitus vabahariduslikes koolituskeskustes”, mille

vahenditest pakutavad tasuta koolitused on suunitlusega võtmepädevuste arendamisele.

Kuna võtmepädevuste vajakajäämisi on küllalt keeruline välja selgitada, on suured ootused seatud rahvusvahelisele uuringule „Tean ja oskan”, mis viiakse läbi aastatel 2011–2013. Selles uuritakse 16–65-aastaste inimeste oskusi, mis on vajalikud selleks, et 21. sajandi ühiskonnas ja majanduses edukalt toime tulla. Konkreetsemalt mõeldakse uuring funktsionaalset lugemisoskust, arvutusoskust ja probleemilahendusoskusi.

Uuring on Eestile väga tähtis. Saame teada, kui head on meie oskused võrdluses teiste riikidega, kas teeme oma oskustele vastavat tööd, kas meie oskused on väärtustatud, kust oskusi saadakse: koolist, töölt, igapäevaelust jne. „Tean ja oskan” uuringuga kogutud andmed mõjutavad oluliselt edaspidiseid prioriteete ja tegevusi täiskasvanute koolitusvaldkonnas.

Täiskasvanute koolitusmaastik on mitmekülgne, hõlmates erinevate kogemuste, teadmiste ja oskustega sihtrühmi, keda omakorda eristavad erinevad vajadused. See on väljakutseks nii koolitusasutustele ja koolitajatele, korraldamaks „õigeid” koolitusi, kui ka riigi tasandile, tegemaks „õigeid” otsuseid. Võtmepädevusi ja nende osatähtsust töö- ja elukeskkonna muutustega edukaks toimetulekuks ei tohi alahinnata. Pigem tuleb võtmepädevuste vajalikkust senisest enam teadvustada ning toetada nende arendamist koolituste kaudu.

Võtmepädevused

Võtmepädevused, milleta on raske elukestvalt õppida ning tööturul ja ühiskonnas üldse aktiivne olla, on emakeele ja võõrkeelteoskus, matemaatikapädevus ja teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest, infotehnoloogiline pädevus, õppimisoskus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, algatusvõime ja ettevõtlikkus, kultuuriteadlikkus ja -pädevus.

Õppimine kui looming

Kõne XIV täiskasvanud õppija nädala avaüritusel 7. oktoobril 2011 Rapla Vesiroosi gümnaasiumis.

Rein Veidemann

Täiskasvanuhariduse nõudlejaid võiks nimetada kas igavesteks õpilasteks või üliõpilasteks. Ja selles pole kübetki etteheidet, nagu võiks oletada, mõeldes tagasi Nõukogude aega, kus õpingutes viletsalt edasi jõudnuid jäeti kooli kuni täiskasvanuks saamiseni, või siis 20. sajandi esimestesse kümnenditesse, kus rikestest peredest pärit – meie mõistes rantjeed – võisid lubada endale igavese üliõpilase seisust.

Tänapäeval järgib elukestev ehk ühe inimese elu läbiv õpe igavikulist mõõtka-va. Ja võib-olla just see määrab ära õppe loominguilise. Igavikuline õpe ei saa olla igav, vaid liikumine ühelt avastuselt teisele täiusetaotluse lõppematul rajal.

Aga mingem korra tagasi Eesti haridusajaloo lätete juurde. 1686. aastal võtab Saksamaal teoloogiat õppinud Adrian Virginius Riiga kaasa oma isa, Kambja pastori Andreas Virginiuse ja teiste Lõuna-Eesti pastorige tõlgitud Wastse Testamendi käsikirja ning toimetab selle trüki. Selsamal aastal on Tartus õpetajate seminari asutanud rootsi juurtega Bengt Gottfried Forselius ette valmistamas esimese lennu lõpetajaid nende tulevaseks misjonitööks. Sest tol ajal on rahva õpetamine misjonitöö, nagu olid seda varakristlikul ajal teinud jumalasõna levitamisel mungad ja esimeste kirikute koguduselised. [...]

Forselius valib välja eesti talupoegadest lõpetajate seast Ignati Jaagu ja Pakri Hansu poja Jüri ning sõidab oma kahe kasvandikuga üle mere Stockholm, kuninga palge ette. Reis on mõeldud tõestamiseks, et kuuldused maarahva õppimisvõimetusel ei vasta tõe. Kuningaks on siis Karl XI. Noormehed demonstreerivad talle oma lugemis- ja lauluoskust ning nende tubliduse märgiks kingib kuningas kummalegi ühe kuldtkati.

Me võime seda legendiks saanud aja-

loolist episoodi võtta esimese näitena õppimisest kui loomingust, sest kahtlemata oli nii Jaagust kui ka Jürist seeläbi saanud teine inimene. Õppimine loominguilise tegevusena sisaldabki üht pidevat ületamiste jada, millekski saamist ja selles saamises uuteks ületamisteks ettevalmistumist. Õppimine on eneses valmisoleku kujundamine uute teadmiste ja oskuste vastuvõtuks, milles rahuloluga kroonitud suurimaks võiduks on õppija eneseületus.

Ent rännakem edasi Eesti hariduslooradadel. Pärisorjadest talupoegadele, keda 17. sajandi lõpuks oli Eestija Liivimaal hinnanguliselt 350 000 hinge, oli nende valitsejate meelest vaja vaimuvalgust vaid nii palju, et nad valitsejate soov ja tahtmisi mõistaksid tõlkida nende ees seisvateks kohustusteks. Uusaja humanismi ning valgustuse tuuled jõudsid aga puhuma hakata ka Euroopa perifeerias ja nõnda kujunes Eestiski välja rahvakoolide võrgustik.

Talupoegade vabastamine pärisorjust 1819. aastal lõi aga õppimisele täiesti uue eesmärgi. Vabaduse määra ja raamistikku kujundavate seaduste tundmine osutus nüüd elutähtsaks. Seda meenutavad meile 19. sajandi keskpaiga talurahvarahutused, mis vallandusid just nimelt sel pinnal, et Juuru ja Mahtra talupojad lugesid 1849. aasta uuest talurahvaseadusest välja seda, et nad on vabastatud edaspidi teorendist. Paraku oli rüütelkonnal õnnes-

tunud smugeldada seadusesse punkt, mille kohaselt endised, vakuraamatuisse kantud teopäevanormid astuksid jõusse alles tulevikus. See tõlgenduskonflikt kasvas üle Mahtra sõjaks ja oli ühtlasi esimeseks kinnituseks, et eestlased on suutelised oma lugemis- ja selleks ajaks ka juba laialt levinud kirjaoskust rakendama oma õiguste ja isikuvabaduste kaitseks.

Õppimisest kui loomingust võime täiel häälel kõnelda eestlaste rahvusliku liikumise aegu. Just 1860.–1870. aastatel kujutas haridustung endast religioosset tunnet. Algul puudutas see eesti mehi, õige pea aga ka naisi.

6. juulil 1870. aastal peab Jakob Hurt Helmes rahvusliku liikumise juhtivatele tegelastele kõne, mis kannab pealkirja „Meie koolitatud ja haritud meestest“. Ma tsiteerin sellest üht kohta, sest just sellest kõnest pärineb eesti kultuuri üks aluslauseid.

„Aga kas kehva Eesti hulk ka suureks ja vägevaks võib saada?“ küsib Hurt ja jätkab: „Mina ei tea, armas küsija, mis sina tõsiseks suuruseks ja vägevuseks arvad. Minu mõtted sest on järgmised. Suurus ja vägevus on kahesugune rahvaseltsidel. Mõned on suured hingede arule ja vägevad poliitika väljal. Sedaviisi suureks küll eesti rahvas iialgi saada ei või. Tõine suurus ja vägevus on suurus ja vägevus vaimu asjades ja haritud elo poolest. Ka terve rahvas võib sedaviisi vaimu asjades ja haritud elo poolest tõeste suur ja vägev ja tõistele hapu taignaks olla, kes elo elama ajab. Sellesarnasest suurusest ja vägevusest ka oma jago osa saada pole ka eesti rahval keelatud, kui aga ise tahame ja nimelt mehise meelega tahame.“

Ehk siis kokkuvõtvalt üle öeldes Hurda kõne juhtmotiivi: eestlaste suurus seisnebki nende harituses.

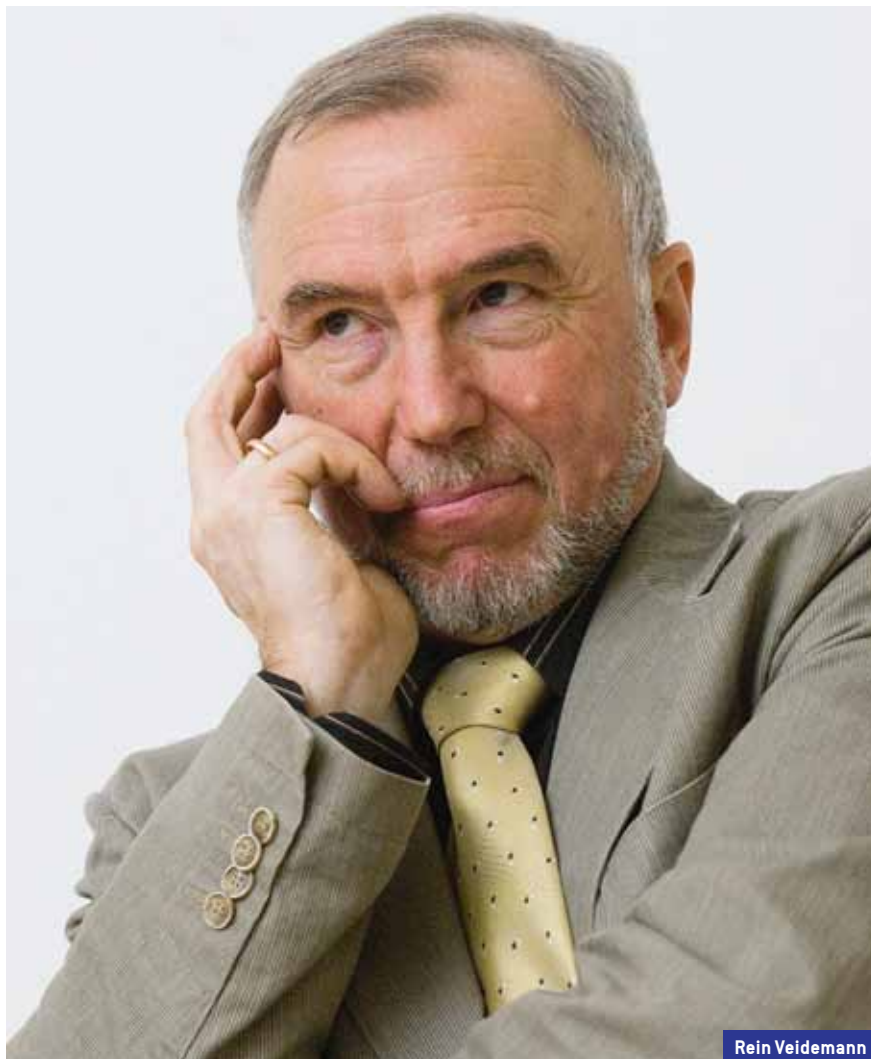
Iga inimese enda haridustung kasvab üle rahvuslikuks eneseloomeks ja me teame, et just neil aegadel vallandunud seltsiliikumise keskseks eesmärgiks oli laialdane õppimine. Üheks mälestusmärgiks seesugusele hariduslikule tormile ja

“

„Eestlane peab õppima end kas või hulluks, sest ainult nii suudab ta tõusta kõrgemale oma saatusest,“ ütleb Maurus „Tões ja õiguses“.

Foto: Tiit Blaas / Eesti Ekspress

Rein Veidemann

tungile oli Eesti Aleksandri kooli liikumine. Nõnda siis võime öelda, et eesti rahvas kujundas end õppimise kaudu rahvuseks, andis omakultuurile eesmärgi ja sisu ning lõi aluse kodanikuühiskonna arenguks. See haridustung ei vaibunud ka järgnevatel kümnenditel. Eesti kirjandus registreerib sel teel mitmeid tähtsetki. Meenutagem vaid Tammsaare „Tõe ja õiguse” teist köidet, milles Maurus ütleb Indrekule, et eestlane peab õppima end kas või hulluks, sest ainult nii suudab ta tõusta kõrgemale oma saatusest. Haritud eestlane ongi selle rahva aadel. Või võtkem Oskar Lutsu „Kevade”. Lapsed on taas kodudesse minemas, kes karja, kes muid talutöid tegema. Õpetaja Laur – lapsesõbraliku õpetamise sümbolkuju – jätab oma hoolealustega hüvasti. Mida ta ütleb Järveotsa poisile, kellest juba peaaegu mees saanud? „Tule aga tule veel üheks talveks, kui vähegi võimalik on. Mis siis, et sa juba suur poiss oled – pole midagi! –, vanad mehed käivad ka koolis. Näe, Vippergi lubas tagasi tulla.”

Aga ma jätan nüüd ajaloo sinna-paika ja puudutan õppimist kui loomingut kirjutamise ja lugemise aspektist. Mõlemad on omavahel tihedalt seotud. Ehk siis – ilma lugemiskultuurita hääbub kirjakuultuur ja ilma kirjakuultuurita muutub lugemine hajusaks ja kaootiliseks. Kirjutamine jõudis eesti kooli, muutus õppimise tähtsaks osaks 19. sajandi algul, kust pärineb ka Rosenplänteri loodud sõna „pliiistik” ehk pliiats. Sajandi keskpaigaks oli kirjutamise õpetus muutunud üldiseks. Kirjutamise erivormiks on kirjatehnika, mis veel minu kooliskäimise algusaegadel oli erakordselt tähtis aine. Just kirjatehnika ehk ilukirja kaudu näeme õppiva inimese füüsilise seose kujunemist õpitavaga. Kirjatehnika sobib niisiis õppimise kui loominguga võrdkujuks. Ma ei tea, milline on praegune seis koolides. Kas veel üldse õpetatakse ilukirja ja kui palju ning kui põhjalikult seda tehakse? Või ollakse juba harjunud kujutlusega, nagu tähendaks kiri üksnes arvutiklahvidele toksimist?

Igatahes – kui see on ka taandunud – on siiski oluline tunnistada, et kirjutamise kaudu, teadmiste läbikirjutamisena me kinnistame oma mälus õppimise jälje. Meil on nõnda viisi alati võimalus naasta õpitu juurde, seda värskendada ja kirjutust edasi minna. Ehk siis – õppimises loomingulisuse säilitamine tähendab ühtlasi kõikvõimalikke kirjutusi.

Õppimine on ennekõike lugemine. Nii teadmiste kui ka nendevaheliste seoste lugemine. Ja kirjandusõpetajana tahan rõhutada ka ilukirjanduse lugemist, ilma milleta kängume emotsionaalselt ja vaesume väljendusoskuses. Ilukirjanduse lugemine – isegi kui see sünnib meelelahutuseks – kannab endas vägagi loomingulist alget. Vahest kuni ülikooli viimaste kursusteni arvasin ma, et lugedes raamatut, loen ma sellest mõnd lugu, loodus- või inimestekirjeldust, saan teada mingeid fakte või osalen sündmustikus. Kuni ühel loengul selgitas üks mu õpetajatest, Juri Lotman, lugemise varjatud olemust ja nõnda siis ühtlasi selle tähtsust isiksuse kujunemisel.

Kui me loeme, siis me ühtlasi kuuleme. Kuuleme autorit jutustamas, tema tegelasi rääkimas. Luule puhul kuuleme luuletajat läbi elamas tundeid ning neid kujunditeks vormimas. Nõnda oleme osalised raamatu loodud tegelikkuses, mis jõuab meieni kas selle koopiana või võimaliku tegelikkusena. Aga selle kõige kõrval me loeme ühtlasi iseend. Me ei pruugi seda märgata, aga kui jääme hetkeks jälgima endid kui lugejaid, siis tajume, et ka meie ise kõneleme, et meis endis on keegi, keda me kuuleme kõnelemas.

Nõnda on lugemine oma olemuselt loominguline protsess. Raamatute läbi me taasloome sinna kirjutatud maailma, aga me loome ühtlasi iseend. Eesti keel tunneb üht lendlauset, mis kõlab nii: „Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea.” See viitab vajadusele omandada lapseas kõik teadmised, mida täiskasvanuna vaja võiks minna, ehk teisisõnu, end ette valmistada eluks. Kuid seda mõtetetera võiks tänases kontekstis esitada ka vastupidises järjekorras: „Mida Juhan ei õpi, seda Juku ei tea.” Elukestev õpe on ühtlasi kultuuri järjepidevuse tagatis. Sest tõepoolest, meil ei oleks lisaks elukogemusele jagada oma lastele midagi, kui me ise juurde ei õpiks. Ja kuigi sellele õppimisele seab aeg ise iga inimese puhul ükskord piiri, ollakse ometigi osaletud pidevuse ehk teisisõnu igaviku teenimises.

Täiskasvanud õppija nädal (TÕN)

E-õppe TV moderaator Reet Linna ja külalised Annika Uudelepp ja PhD Tõnu Ots.

Tallinnas sõitis ringi õpitramm.

Lülemäe rahvaõpistu keraamika õpitoas said valgamaalased näpud saviseks.

Võrumaal Hämsas proovis rahvas leivategu.

TTÜ Virumaa kolledžis õpetati kiirtestiga määrama jookide pH-d.

Martnas anti nooremale põlvele edasi kangastelgedel kudumise tarkust.

Põlvamaal sai selgeks, kuidas ise paberit teha.

Tallinna Pelgulinna rahvamajas kogunesid tantsuhuvilised.

Lääne-Virumaa aasta koolitaja Jaanus Lekk rääkis Tapa sõdurikodus filmitegemisest.

Hiiu maavanem Hannes Maasel tunnustas paadiehitajatest koosõppijaid. Vasakult Ülo Soonik, Villem Alt, Vaino Leo, Oleg Gagarin ja Boris Ignahhin.

Õpitemmis jagasid oma lugemiselamusi nii tuntud kultuuritegelased kui ka tavareisijad.

Saaremaa mehed lähenesid kalale teise nurga alt.

Täiskasvanute koolitaja käsiraamatu
veebiversiooni vaata: www.andras.ee

Trükituna saadaval: ETKA Andras Valge tn 10, Tallinn.
Lisainfo andras@andras.ee ja tel 621 1671